

Information Organization in Children's and Primary Schools Libraries

Somayeh Jafari Baghiabadi¹, Mahdiyeh Ramezanzadeh², Yeganeh Amini³, Alireza Noruzi⁴

- ¹. PhD Candidate, Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran; somayyeh.jafari@ut.ac.ir
- ². M.Sc. student, Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran; ramezanzade.mahd@ut.ac.ir
- ³. M.Sc. student, Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding author); yegane.amini@ut.ac.ir
- ⁴. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran; Noruzi@ut.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of the study has been to investigate the extent that information organization (IO) in a number of children's and primary schools libraries merits the quality characteristics suggested by the library professional community schools in Tehran.

Methods: Systematic literature review based on the PRISMA framework and focus group interviews were carried out to explore what criteria and standards are suggested for IO in children's libraries. Data analysis at this stage was done through thematic analysis. Based on findings, a checklist was designed to find out to what extent such considerations were actually observed by librarians in libraries investigated. Data gathered by checklist was analysed by descriptive and inferential statistics.

Findings: Characteristics identified included themes and components affecting information organization process in three sections: descriptive cataloguing, analytical cataloguing, and classification. In the descriptive cataloguing section, in connection with the main category of standard cataloguing, cataloguing according to the standards and cataloguing rules and in the category of notes, inserting abstracts and table of contents and including the age group or level of education. In the analytical cataloguing section, the focus was on the function and mission of IO; with regard to user, the focus was on the needs, interests and expressive characteristics of users in different age groups and educational levels; in the category of information sources, identifying topics and resource-based activities through communication with experts, sites, groups and organizations related to children's literature, such as groups to promote reading and attention to the table of contents and images; and in the category of methods and tools for assigning topics and standards and as specific and practical keywords as possible (via Persian Subject Headings, Subject Headings for Children, thesaurus and social labelling), creating an ontology and establishing semantic relationships between subjects, assigning more than three topics and keywords to each resource, inserting the format of the work, were suggested as a subdivision into topics as much as possible and the creation of an appropriate reference system for the uniformity of topics and keywords. With regard to classification, Dewey Decimal Classification (DDC) and with regard to supplementary methods, the separation of resources based on thematic classification and separation of resources according to age group or an educational level were suggested. In the second part of the research, findings showed that more than half of the school libraries have used ISO through the National Library bibliography database. In the notes section, most librarians have listed the age group appropriate for the book. The topics in the analytical cataloguing section are devoted to items such as age group, book images, and format, CIP topics, and rarely keywords are allocated through indexing and content analysis of the book. Librarians have paid less attention to other influential components such as school functions and duties, students' interests, and so on. In the category of classification, libraries have mostly used DDC and general topics along with other symbols and methods.

Conclusion: Insufficient attention has been paid to storing, representing, and retrieving children's information resources based on the themes and components of the identified characteristics.

Keywords: Information Organization, Child Cataloguing, School Library, Children's Library, Resources (Information) For Children and Adolescents.

Article Type: Research Article

Article history: Received.18 Jun. 2022; Received in revised form: 1 Oct. 2022; Accepted: 15 Oct. 2022

Citation:

Jafari Baghiabadi, S., Ramezanzadeh, M., Amini, Y., & Noruzi, A. (2022). Information organization in children's and primary schools libraries. *Librarianship and Information Organization Studies*, 33(3): 3-24
Doi: [10.30484/NASTINFO.2206.2165](https://doi.org/10.30484/NASTINFO.2206.2165)

سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان

سمیه جعفری باقی‌آبادی^۱، مهدیه رمضان‌زاده^۲، یگانه امینی^۳، علیرضا نوروزی^۴

^۱ دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، ایران؛ somayyeh.jafari@ut.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، ایران؛

ramezanzade.mahd@ut.ac.ir

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، ایران (نویسنده مسئول)؛

yegane.amini@ut.ac.ir

^۴ دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، ایران؛ noruzi@ut.ac.ir

چکیده

هدف: شناسایی ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان بر مبنای مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط، سپس مقایسه فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشگاهی مدارس مقطع دبستان شهر تهران با ویژگی‌های شناسایی شده. روش: پژوهش توصیفی - تحلیلی حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها، در دسته پژوهش‌های آمیخته قرار می‌گیرد. داده‌های کیفی از طریق مرور نظام‌مند متون (براساس چارچوب پریسما) و مصاحبه گروه کانونی و داده‌های کمی از طریق سیاهه و آرسی گردآوری شدند. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی، به روش تحلیل مضمون و در بخش کمی، با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی انجام شده است. جامعه پژوهش در بخش کیفی، متون مرتبط و متخصصان سازماندهی اطلاعات و در بخش کمی، کتابداران متخصص کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان شهر تهران بود.

یافته‌ها: در بخش نخست، ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات شامل مضامین و مؤلفه‌های مؤثر در فرایند سازماندهی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان در سه بخش فهرست‌نویسی توصیفی، فهرست‌نویسی تحلیلی، و رده‌بندی شناسایی شد. در بخش فهرست‌نویسی توصیفی، در ارتباط با مقوله اصلی فهرست‌نویسی استاندارد، فهرست‌نویسی براساس استانداردها و قوانین فهرست‌نویسی و در مقوله یادداشت، درج چکیده و فهرست مطالب و درج گروه سنی یا پایه تحصیلی پیشنهاد شد. در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، در ارتباط با مقوله سازمان، توجه به کارکرد و رسالت سازمان، در مقوله کاربر توجه به نیازها، علائق و ویژگی‌های بیانی کاربران در گروه‌های سنی مختلف، در مقوله منابع اطلاعاتی شناسایی موضوعات و فعالیت‌ها براساس منبع از طریق ارتباط با افراد متخصص، وبگاه‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های مرتبط با ادبیات کودک و در مقوله روش و ابزار، موضوع و کلیدواژه‌های استاندارد و اخص، ایجاد هستی‌شناسی و برقراری روابط معنایی میان موضوعات از جمله پیشنهادها بود. در بخش رده‌بندی، در ارتباط با مقوله رده‌بندی استاندارد، رده‌بندی دیویی و در مقوله روش‌های تکمیلی، تفکیک منابع براساس دسته‌بندی موضوعی و همچنین تفکیک منابع براساس گروه سنی یا پایه تحصیلی پیشنهاد شد. در بخش دوم پژوهش، یافته‌ها نشان داد بیش از نیمی از کتابخانه‌های آموزشگاهی در بخش فهرست‌نویسی توصیفی، از امکان انتقال ایزو از طریق پایگاه کتابخانه ملی استفاده کردند. در بخش یادداشت‌ها، بیشتر کتابداران گروه سنی متناسب با کتاب را درج کرده‌اند. موضوعات در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، با در نظر گرفتن مواردی مانند گروه سنی، تصاویر و قالب کتاب، موضوعات فنی و به‌ندرت کلیدواژه‌هایی از طریق نمایه‌سازی و تحلیل محتوای کتاب اختصاص داده شده‌اند. کتابداران به سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار از جمله کارکرد و وظایف مدرسه و علائق دانش‌آموزان کمتر توجه کرده‌اند. در بخش رده‌بندی، کتابخانه‌ها بیشتر از رده‌بندی دیویی و موضوعات کلی در کنار سایر علائم و روش‌ها استفاده کرده‌اند.

نتیجه‌گیری: به ذخیره‌سازی، بازنمایی و بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان براساس ویژگی‌های شناسایی شده توجه کافی نشده است.

کلیدواژه‌ها: سازماندهی اطلاعات، فهرست‌نویسی کتاب کودک، کتابخانه آموزشگاهی، کتابخانه کودک، منابع اطلاعاتی کودک و نوجوان

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۸؛ **دریافت آخرین اصلاحات:** ۱۴۰۱/۰۷/۰۹؛ **پذیرش:** ۱۴۰۱/۰۷/۲۳

استناد:

جعفری باقی‌آبادی، سمیه، رمضان‌زاده، مهدیه، امینی، یگانه و نوروزی، علیرضا (۱۴۰۱). سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی

مقطع دبستان. *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۳۳(۳): ۲۴-۳۳. Doi: 10.30484/NASTINFO.2206.2165

© نویسندگان

ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

Doi: 10.30484/NASTINFO.2206.2165

مقدمه

با رشد اطلاعات در قالب‌های گوناگون، سازماندهی اطلاعات یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است؛ زیرا هدف از سازماندهی، بازیابی مؤثر اطلاعات بوده (تیلور، ۱۳۸۱) و نظام سازماندهی اطلاعات در مراکز فوق باید به گونه‌ای باشد که کاربران به سهولت در کمترین زمان از اطلاعات موجود حداکثر استفاده را کنند. بنابراین، سازماندهی قلب و مرکز ثقل کارکردها و خدمات این مراکز است (مزینانی، ۱۳۸۵). همچنین براساس قوانین دوم تا پنجم رانگاناتان، سازماندهی و کدگذاری منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌ها در دستیابی به اهداف و مأموریت‌های اصلی مراکز اطلاعاتی یک ضرورت است. به بیان دیگر، سازماندهی ابزاری برای کنشگری است و در ترویج خواندن به منزله عاملی مهم در دستیابی مراکز فوق به اهداف خود و در نهایت توسعه جامعه‌پذیری کاربرانشان تأثیرگذار است (Kleijnen et al., 2017). سازماندهی مجموعه فعالیت‌هایی است که با انجام آن‌ها منابع اطلاعاتی تجزیه و تحلیل، رده‌بندی و قابل بازیابی می‌شوند. این کار با استفاده از دو فرایند فهرست‌نویسی و رده‌بندی امکان‌پذیر خواهد بود (فتاحی و طاهری، ۱۳۸۶). در این راستا، استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی از گذشته تاکنون تدوین و ویرایش شده‌اند؛ اما بدون شک نوع کتابخانه، کارکرد و وظایف آن و نیازها و علائق کاربران در به‌کارگیری استانداردها، رویکردها و ابزارهای سازماندهی مؤثر است؛ برای مثال، سازماندهی اطلاعات در کتابخانه کودکان یا کتابخانه‌های مدرسه‌ها - که با اهدافی نظیر دسترسی به منابع و رسانه‌های مختلف اطلاعاتی، ایجاد و تقویت عادت به مطالعه، پرورش قوه تفکر و خلاقیت، کمک به آموزش و پیشبرد برنامه‌های درسی (Domínguez et al., 2016)، پرورش روحیه پژوهش در دانش‌آموزان و پرکردن اوقات فراغت آنان و همچنین دانش‌اندوزی و روزآمدکردن دانش و تخصص معلمان و حتی والدین دانش‌آموزان به وجود می‌آید (بیگدلی و ذوالفقاری اصل، ۱۳۹۶) - با انواع دیگر کتابخانه‌ها از جمله کتابخانه ملی متفاوت است. در واقع، به دلیل تفاوت علائق، ویژگی‌ها و نیازهای اطلاعاتی کودک و نوجوان و تغییرات در ارزش‌ها و مفاهیم، موضوع دسترسی آن‌ها به منابع اطلاعاتی تحت تأثیر قرار گرفته است (لطیفی و همکاران، ۱۳۹۴). براساس نظریه معناساختی اطلاعات نیز به‌کارگیری روش‌های یکسان و استفاده از کلیدواژه‌هایی همسان برای تمامی گروه‌های کاربری منطقی نیست. بنابراین، استفاده از فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیپا) و مثلاً سرعنوان‌های موضوعی برای کتاب داستان کودکان، امکان‌پذیر است؛ محتوای به‌طور مؤثر را برای این گروه سنی امکان‌پذیر نمی‌کند (منصوری، ۱۳۸۹)؛ زیرا متخصصان اعتقاد دارند سازماندهی جزئی و دقیق منابع اطلاعاتی و استفاده از مفاهیم و موضوعات کاربردی برای این گروه سنی لازم است. همچنین سازماندهی اطلاعات بسته به گروه سنی و نوع منابع تفاوت‌هایی دارد؛ مثلاً در کتابخانه‌های مقطع دبستان، منابع اغلب مصور، رنگی و تعداد صفحات کم‌اند و بیشتر بر گسترش دامنه لغات و تقویت زبان تکیه دارند (دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۵). در این راستا، پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند که بیشتر کودکان مقطع دبستان، کتاب را براساس رنگ جلد و نوع ادبی انتخاب می‌کنند؛ درحالی که انتخاب کتاب‌های مورد علاقه دانش‌آموزان در دوره متوسطه، براساس موضوع و قالب ادبی است (محمدی، ۱۳۹۷). برخی از مطالعات نیز نشان داده‌اند که به‌طور کلی در این کتابخانه‌ها سازماندهی منابع به‌ویژه نوع خاصی از آن‌ها مانند مجموعه کتاب‌های طنز، زمان‌بر و چالش‌برانگیز است (Lo et al., 2019).

همچنین وجود کتابداران واجد شرایط در مدارس و کادر پشتیبانی مناسب، مجموعه‌های بزرگ و به‌روز و دسترسی انعطاف‌پذیر به کتابخانه و منابع آن از جمله ویژگی‌های کتابخانه‌های مدارس پویا و فعال است (جعفری باقی‌آبادی و فرشید، ۱۴۰۰؛ Kleijnen et al., 2017). یکی از علل پویانبودن این نوع کتابخانه‌ها بی‌توجهی به سازماندهی اطلاعات و یکدست‌نبودن روش‌هایی است که در سازماندهی منابع استفاده شده است (گلچین، ۱۳۸۲؛ توکلی، ۱۳۸۸؛ جمشیدی، ۱۳۸۶؛ بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۰). توجه به این نکته ضروری است که روش‌های متنوع در سازماندهی باعث ایجاد تنوع در روش‌های بازیابی اطلاعات شده است که به‌نوبه خود در دستیابی کاربران به اطلاعات تأثیرگذارند (علیپورحافظی و همکاران، ۱۳۹۲).

بنابراین به نظر می‌رسد که توجه به عوامل زمینه‌ای نظیر علائق و نیازهای گروه سنی و پایه‌های تحصیلی متفاوت، مفاهیم و موضوعات کاربردی از یک‌سو و محتوا و ژانر منابع، محتوای منابع درسی و روش‌های تدریس معلمان از سوی دیگر، بر چگونگی سازماندهی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشی مؤثر است؛ به بیان دیگر، هرچند استفاده از نظام سازماندهی

علمی و استاندارد (فیبا)، آموزش و آشنایی کودکان و دانش‌آموزان را به همراه دارد و به‌نوعی مقدمه‌ای بر سوادآموزی اطلاعات است؛ اما به‌طور کلی سطح سازماندهی مواد باید با آموزشگاه و نیازهای کاربران کتابخانه متناسب باشد (دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۵).

مروری بر پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه کتابخانه‌های آموزشگاهی نشان می‌دهد که با توجه به نبود یا کمبود نیروی متخصص در بیشتر کتابخانه‌های آموزشگاهی (جمشیدی، ۱۳۸۶؛ بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۰)، به مقوله سازماندهی اطلاعات در بستر این کتابخانه‌ها توجه کافی نشده است. یکی از دیگر دلایل آن می‌تواند نبود چارچوب مشخص و دستنامه‌ای برای سازماندهی منابع اطلاعاتی در این کتابخانه‌ها باشد (عشقی، ۱۳۹۷). مسائل مذکور زمانی اهمیت خود را نشان خواهند داد که نیاز باشد به منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های آموزشگاهی دستیابی یکپارچه‌ای داده شود. در بسیاری از کشورها، کتابخانه‌های مدرسه از طریق نظام فهرست‌نویسی واحد یا مشترک در جامعه‌ای محلی یا منطقه‌ای از ارتباط با یکدیگر بهره‌مند می‌شوند. چنین مشارکتی کارایی و کیفیت انتخاب منابع، فهرست‌نویسی و پردازش اطلاعات و درنهایت اثربخشی را افزایش می‌دهد (IFLA, 2015).

با توجه به اینکه سازماندهی اطلاعات مرکز ثقل خدمات اطلاعاتی بوده (جعفری باقی‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹) و همچنین با توجه به اهداف، ویژگی‌ها و کارکرد متفاوت کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی و تنوع در رویکردها و روش‌های سازماندهی اطلاعات و بی‌توجهی به مقوله سازماندهی اطلاعات در این کتابخانه‌ها و پژوهش‌های این حوزه، پژوهش حاضر درصدد است که ضمن مروری بر استانداردها و رهنمودهای سازماندهی اطلاعات در حوزه کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی از یک‌سو و شناسایی نظرات متخصصان سازماندهی منابع کودک و کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان درخصوص چگونگی سازماندهی منابع اطلاعاتی در این کتابخانه‌ها از سوی دیگر، ویژگی‌های لازم برای فرایند سازماندهی در این کتابخانه‌ها را شناسایی کند. در ادامه فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان واقع در شهر تهران که کتابدار متخصص دارند بررسی شده تا ضمن مقایسه وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی با ویژگی‌های شناسایی‌شده، نقاط قوت و ضعف آن‌ها و فرایند سازماندهی در این کتابخانه‌ها ترسیم شود. براین اساس، هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان بر مبنای مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط و نظرات متخصصان و مقایسه فرایند سازماندهی کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان شهر تهران با ویژگی‌های شناسایی‌شده است. در راستای دستیابی به هدف اصلی پیش‌گفته، سؤالات اساسی مدنظر در این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. ویژگی‌های فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان بر مبنای مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط و نظرات متخصصان چیست؟
۲. وضعیت سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان واقع در شهر تهران در مقایسه با ویژگی‌های شناسایی‌شده چگونه است؟

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های بسیاری در حوزه‌های سازماندهی اطلاعات و کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران و خارج از کشور، نشان‌دهنده اهمیت این حوزه‌ها در طول زمان بوده است. بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه کتابخانه‌های آموزشگاهی در سال‌های اخیر در داخل کشور به بررسی وضعیت موجود این کتابخانه‌ها و مقایسه آن‌ها با استانداردهای بین‌المللی پرداخته‌اند (جمشیدی، ۱۳۸۶؛ سیامک، ۱۳۸۹؛ بیرانوند و همکاران، ۱۳۹۰؛ قاسمی و همکاران، ۱۳۹۶؛ ضیایی و همکاران، ۱۳۹۵). در این پژوهش‌ها، بیشتر موارد مانند بودجه، خط‌مشی، مجموعه، نیروی انسانی، فضا و تجهیزات، خدمات و فعالیت‌های کتابخانه و فناوری اطلاعات و مقایسه آن‌ها با استاندارد کتابخانه‌های آموزشگاهی بین‌المللی نظیر ایفلا بررسی شده و جزئیات، روش‌ها و ابزارهای سازماندهی اطلاعات در این کتابخانه‌ها کمتر بررسی شده است. در ادامه پژوهش‌های نسبتاً مرتبط با موضوع سازماندهی اطلاعات منابع کودک در داخل و خارج از کشور مرور شده است.

مدیر امانی و فرجامی (۱۳۷۸) در پژوهشی مرتبط در بخش روش‌های استفاده‌شده در سازماندهی منابع کتابخانه‌های آموزشگاهی استان خراسان، روش‌های تنظیم موضوعی، نظم براساس قطع کتاب، الفبایی نام نویسنده یا عنوان، رده‌بندی

دیویی، کنگره و یا ترکیبی از روش‌های گوناگون را آورده‌اند که براساس یافته‌های پژوهش بیشترین فراوانی متعلق به روش موضوعی است. **کلباسی و شعبانی (۱۳۸۳)** در پژوهش خود نشان دادند که کتابخانه‌های آموزشی استان اصفهان منابع اطلاعاتی خود را با روش‌هایی مانند رده‌بندی موضوعی، حروف الفبا، قطع کتاب و رده‌بندی دهدهی دیویی طبقه‌بندی کرده‌اند. همچنین رده‌بندی موضوعی داخلی در بیشتر کتابخانه‌های مدارس به‌کار رفته و از طبقه‌بندی‌هایی که در علم کتابداری پذیرفته است مانند رده‌بندی دهدهی دیویی کمتر استفاده شده است. **جمشیدی (۱۳۸۸)** در پژوهش خود دریافت در کتابخانه‌های آموزشی با توجه به مشکلاتی از قبیل کمبود کتابدار متخصص، کمبود منابع و بودجه، سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشی به صورت اصولی انجام نشده است؛ به طوری که فقط ۶/۹۳ درصد از کتابخانه‌های بررسی شده براساس نظام‌های معتبر کتابداری سازماندهی شده‌اند. پژوهش **مقرونی و همکاران (۱۳۸۸)** نشان داد پایه‌گذاری کارشناسانه، علمی و ریشه‌ای کتابخانه دبستان المهدی در تمامی ابعاد تأثیر بسزایی در دستیابی به اهداف کتابخانه‌های آموزشی و تطابق با استانداردها داشته است. همچنین وجود برنامه راهبردی خانه کتابدار (در کلیه مراحل انتخاب، سفارش، خرید، سازماندهی و حتی چیدمان منابع و تجهیزات) مسیری مثبت و شفاف برای پیشرفت کتابخانه فراهم کرده و می‌توان آن را الگویی مناسب برای دیگر کتابخانه‌های آموزشی معرفی کرد. منابع کتابخانه براساس رده‌بندی دیویی طبقه‌بندی شده و برای راحتی هرچه بیشتر دانش‌آموزان در بازیابی و رعایت نظم مجموعه از برجسب‌های رنگی استفاده شده است. **انتظاریان و همکاران (۱۳۸۸)** در تحلیل استانداردهای کتابخانه‌های آموزشی کشورهای مختلف از جمله کانادا، آمریکا، انگلیس و فرانسه در بخش سازماندهی منابع اطلاعاتی به این نتیجه رسیدند که در کتابخانه‌های آموزشی برای سازماندهی و طبقه‌بندی کتاب‌های غیرداستانی براساس رده‌بندی دهدهی دیویی بهتر است از برجسب‌های رنگی و برای هر رده از یک رنگ خاص استفاده شود؛ از منابع موجود، نمایه الفبایی و موضوعی تهیه شود؛ همچنین تنظیم کتاب‌های داستانی نیز بهتر است براساس الفبایی نام مؤلف باشد؛ کتاب‌های تصویری بهتر است جدا از کتاب‌های داستانی مرتب شوند؛ کتاب‌های کمک درسی نیز باید مشخص باشند و در محلی خاص نگهداری و به مناسبت درس مربوط به آن، به کتابخانه کلاسی منتقل شوند.

در گزارش **خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)** تصمیمات کمیته کتابداری کودکان و نوجوانان ایران، مراحل و جزئیات فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتاب‌های کودکان و نوجوانان از نظر دست‌اندرکاران و متخصصان سازماندهی کتابخانه‌های کودکان و کتابخانه‌های آموزشی با هدف برطرف کردن برخی کاستی‌ها ذکر شده است؛ نتایج بررسی فهرست‌نویسی توصیفی و تحلیلی کتاب‌های کودک و نوجوان در کمیته مذکور به اصلاح برخی از مشکلات در بخش سازماندهی مواد انجامید. **لطیفی و همکاران (۱۳۹۴)** در پژوهشی با هدف تعیین نقش سرعنوان‌های موضوعی فارسی در بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان همدان، که براساس سه مؤلفه نیاز خواننده، وحدت موضوع و مسائل زبانی انجام شد، نشان دادند که در سرعنوان‌های موضوعی، وحدت موضوعی، مسائل زبانی و نیاز خواننده به ترتیب بیشترین میانگین و نقش‌ها را در بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان دارند.

شاوردی (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان داد که صاحب‌نظران در حوزه ادبیات کودکان و نوجوانان عقیده دارند امروزه استفاده از طبقه‌بندی سنی نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیاز این قشر سنی باشد. همچنین استفاده از رویکردهای روان‌شناختی و تربیتی بدون در نظر گرفتن ابعاد اجتماعی رشد کودکان و نوجوانان نمی‌تواند مبنای مناسبی برای تعیین طبقه‌بندی کتب باشد. در این خصوص می‌توان از تعیین کف سنی، توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، توجه به دانش به‌روز کودکان و نوجوانان و لحاظ کردن نظرات این دو قشر در طبقه‌بندی کتب نام برد. **منجمی و نشاط (۱۳۹۵)** به بررسی وضعیت کتابخانه کودکان و نوجوانان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و مقایسه با کتابخانه‌های کودک و نوجوان کتابخانه‌های ملی جهان و ارائه راهکارهای پیشنهادی پرداخته‌اند. در این پژوهش، از ۱۶۰ کشور بررسی شده فقط سه کشور در بخش کودکان کتابخانه ملی داشتند. یافته‌ها در بخش سازماندهی منابع نشان داد که در ایران به دلیل اینکه کتابخانه ملی ایران مسئول فهرست‌نویسی پیش از انتشار کشور است، منابع کودکان به روش دیویی فهرست‌نویسی و رده‌بندی شده است. این درحالی است که در کتابخانه کودک کره جنوبی، رده‌بندی خاص و بومی به نام کی.دی.سی و در کتابخانه ملی کودک و نوجوان روسیه، مسکو هم از رده‌بندی دیویی و نوعی رده‌بندی بومی خاص این کشور استفاده می‌شود. **عشقی (۱۳۹۷)** در پژوهشی پیمایشی - تحلیلی به

شناسایی وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان ایران و مقایسه با کشورهای جهان پرداخت. نتایج پژوهش نمایانگر نامطلوب بودن وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان در کشور بود؛ همچنین از جمله مسائل سازماندهی منابع به فقدان زیرساخت مناسب سازماندهی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان، نبود بودجه کافی برای پژوهش یا تشکیل کمیته‌ای برای پیگیری و رفع مشکلات سازماندهی منابع و نبود یک‌دستی و الگویی برای سازماندهی منابع کودکان و جوانان اشاره شده است.

پاتون اش^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی مسائل و چالش‌های کتابخانه‌های مدارس مقطع دبستان آفریقای جنوبی پرداخته است. یافته‌ها نشان داد مدارس که هزینه‌های پایینی را دریافت می‌کنند یا اصلاً هزینه‌ای دریافت نمی‌کنند از ابزارها و نظام‌های بازیابی اطلاعات مانند استفاده از رده‌بندی دیویی استفاده نکرده و در کتابخانه‌های این نوع مدارس طبقه‌بندی، به جدایی کتاب‌های داستان از غیرداستان، دایره‌المعارف‌ها و کتاب‌های درسی محدود شده بود. **ایزب^۲ (۲۰۱۵)** در پژوهش خود نشان داد منابع اطلاعاتی باید به‌گونه‌ای سازماندهی شود که برای کودکان قابل فهم باشد. همچنین عناوین و موضوعات انتخاب‌شده باید شامل مواردی باشد که درصد بیشتری از کودکان آن‌ها تقاضا کنند. **ترا^۳ (۲۰۱۶)** در پژوهشی به بررسی سیاست‌های نمایه‌سازی در کتابخانه‌های مدارس کشورهای برزیل و پرتغال پرداخته است. دو نوع اصلی زبان‌های نمایه‌سازی (نظام‌های طبقه‌بندی و زبان‌های نمایه‌سازی کلامی) و همچنین راهنمای طراحی شده برای هدایت روند نمایه‌سازی شناسایی شدند. تعداد اصطلاحات انتخاب‌شده و میزان اخص بودن (ویژگی) و هنجارهای نمایه‌سازی در کتابخانه‌های مدارس دو کشور از جمله موارد بررسی شده بود. **آنتونی^۴ (۲۰۱۷)** در پژوهش خود نشان داد که به‌رغم وجود منابع کافی در کتابخانه‌های مدارس، منابع انسانی، منابع و ابزارها و فناوری اطلاعات و ارتباطات^۵، به اندازه کافی طبقه‌بندی منابع کتابخانه در آن منطقه وجود ندارد و به توسعه طرحی برای طبقه‌بندی منابع کتابخانه مدرسه نیاز است. در پژوهش **ایزوچوکوو و همکاران^۶ (۲۰۲۱)** استفاده از طرح‌های رده‌بندی داخلی در سازماندهی منابع کتابخانه‌های مدارس بررسی شد. هدف از این پژوهش، ارائه طرح و برنامه‌هایی درخصوص توسعه برنامه‌هایی برای رده‌بندی مدارس بود. یافته‌ها نشان داد در مدارس خلأهایی مانند نبود منابع کافی، دردسترس نبودن افراد متخصص، نبودن فضای کافی و ... در استفاده از طرح‌های رده‌بندی علمی وجود دارد.

مروری بر پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی در بخش سازماندهی اطلاعات با چالش‌هایی نظیر نبود زیرساخت‌های مناسب، بی‌توجهی به ویژگی‌ها و نیازهای کودکان، نبود منابع، ابزار، دستنامه یا الگویی یکپارچه و روشن، تنوع روش‌های موجود در این حوزه، کمبود یا نبود نیروی انسانی متخصص و تجهیزات لازم و ... روبه‌رویند. همچنین هیچ‌یک از پژوهش‌های پیش‌گفته به بیان ویژگی‌ها و ترسیم چگونگی فرایند سازماندهی مناسب در این کتابخانه‌ها توجه نکرده است. بی‌شک شناسایی ملزومات و ویژگی‌ها با هدف رفع چالش‌ها در این زمینه سبب بهبود بازیابی و ارائه خدمات در این کتابخانه‌ها و در نهایت موجب پویایی و ارتقای جایگاه این نوع کتابخانه‌ها در جامعه خواهد شد.

استاندارد و رهنمودهای سازماندهی در کتابخانه‌های آموزشگاهی

یک نظام فهرست‌نویسی استاندارد کاربران را قادر می‌سازد تا اطلاعات را به‌صورت مؤثر بازیابی کنند؛ درک کودکان، دانش‌آموزان و کارکنان از نظام‌های بازیابی اطلاعات افزایش یابد؛ برنامه‌ریزی، سفارش و بررسی منابع به‌طور مؤثر انجام شود؛ مهارت‌های بازیابی اطلاعات توسعه یابد، به‌طوری که این مهارت‌ها قابل انتقال از کتابخانه یک مدرسه به سایر مدارس، کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی و حتی کتابخانه‌های تخصصی باشد. این درحالی است که در نظام‌های غیراستاندارد دانش‌آموزان و کارکنان همواره به آموزش استفاده خاص از مجموعه نیاز دارند، دانشی که به دیگر کتابخانه‌ها انتقال نمی‌یابد و نظام‌ها با تغییر نیروهای انسانی در زمان‌های مختلف متغیرند (**Ryan, 2018**). در میان مؤلفه‌های مربوط به استاندارد کتابخانه

1. Paton-Ash

2. Isebe

3. Terra

4. Anthony

5. ICT

6. Izuchukwu

آموزشگاهی، مؤلفه سازماندهی اطلاعات در مقایسه با مؤلفه‌های دیگر نظیر اندازه، مساحت و ... کمتر جنبه کمی و ملی دارد و بیشتر دارای جنبه کیفی و بین‌المللی است (عباسی هرمزی، ۱۳۸۶).

در استاندارد کتابخانه آموزشگاهی بسیاری از کشورهای جهان و همچنین در رهنمودهای بین‌المللی ایفلا برای کتابخانه‌های مدارس بر لزوم سازماندهی علمی این کتابخانه‌ها مبتنی بر قوانین و استانداردهای موجود در حوزه سازماندهی اطلاعات نظیر قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن و آر.دی.ای^۱ تأکید شده است. این فعالیت برحسب توانایی و امکانات هر مدرسه می‌تواند به شکل دستی یا رایانه‌ای صورت گیرد. کتاب‌شناسی‌ها و فهرست‌های مختلف برای آگاهی از آنچه منتشر شده یا در کتابخانه‌های دیگر موجود است یا در شماره‌های مختلف مجلات درج شده، دامنه آگاهی معلمان و دانش‌آموزان را در حوزه‌های گوناگون موضوعی گسترش می‌دهد. تهیه فایل‌ها یا کتاب‌شناسی‌های کوچک موضوعی مرتبط با هر درس نیز می‌تواند معلمان را برای هدایت دانش‌آموزان برای انجام پژوهش‌های کلاسی یا رفع نیازهای فردی مجهز سازد (نشاط و حرّی، ۱۳۸۵). همچنین با توجه به دسترسی روزافزون منابع دیجیتال و دسترسی به اینترنت لازم است نظام فهرست‌نویسی کتابخانه مدرسه برای فهرست‌نویسی و طبقه‌بندی منابع براساس استانداردهای کتاب‌شناختی بین‌المللی یا ملی پذیرفته شده مناسب باشد تا ورود کتابخانه مدرسه در شبکه‌های گسترده‌تر تسهیل شود. برای رده‌بندی کتاب‌های کتابخانه آموزشگاهی، از ویرایش مختصرشده رده‌بندی دهدهی دیویی و فهرست نسبی آن می‌توان استفاده کرد. عموماً در رده‌بندی کتاب‌های کتابخانه مدرسه وقتی که مجموعه از سه هزار جلد کمتر باشد، فقط ذکر مرتبه‌های صدگان و دهگان پس از ممیز کافی است؛ اما در صورتی که مجموعه از سه هزار جلد فراتر رود، باید از جدول گسترده دیویی استفاده کرد (نشاط و حرّی، ۱۳۸۵؛ IFLA, 2015).

کمیته کتابداری کودکان و نوجوانان ایران متشکل از متخصصان سازماندهی منابع اطلاعاتی کودک و نوجوان و کتابداران کتابخانه‌های آموزشگاهی، بر لزوم درج گروه سنی و چکیده‌ای از منبع مدنظر در فهرست‌نویسی منابع کودکان تأکید دارند. همچنین در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی تأکید می‌کنند با توجه به تنوع محتوایی کتاب‌های کودکان به هر منبع، بیش از سه موضوع و تا حد امکان موضوعات اخص اختصاص داده شود. همچنین بهتر است قالب اثر (شعر، داستان، نمایشنامه و ...) به صورت تقسیم فرعی به موضوعات اضافه شود. در بخش رده‌بندی، مبنای کار کمیته کتابداری کودکان و نوجوانان، برپایه رده‌بندی دیویی است. با توجه به رویکرد موضوعی کتابخانه ملی در کتاب‌های داستان با رویکرد موضوعی و استفاده از «دا» در رده‌بندی، پیشنهاد می‌شود این رویه در مورد کتاب‌های شعر و نمایشنامه، که به موضوعات خاص می‌پردازند، نیز اتخاذ شود. در طرح پیشنهادی کمیته کتابداری کودکان و نوجوانان، فقط سه عدد اول رده‌بندی دیویی با توجه به موضوع اول به کتاب داده می‌شود (در موارد ضروری یک عدد پس از اعشار) و بعد از آن، کاتر مؤلف قید می‌شود و برای تفکیک قالب داستان، شعر یا نمایشنامه و نیز گروه‌های سنی از نشانه‌های رنگی استفاده می‌شود (خراسانچی و هویدایی، ۱۳۸۸).

روش پژوهش

پژوهش توصیفی - تحلیلی حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها، در دسته پژوهش‌های آمیخته قرار می‌گیرد. در این پژوهش در فاز نخست به روش مرور نظام‌مند متون علمی و استانداردهای سازماندهی اطلاعات از یک‌سو و شناسایی نظرات متخصصان و خبرگان حوزه سازماندهی منابع اطلاعاتی کودک از سوی دیگر، ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات شامل مضامین و مقوله‌های مؤثر در فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان شناسایی و پیشنهاد شد. سپس داده‌های لازم در ارتباط با وضعیت سازماندهی اطلاعات کتابخانه‌های مدارس مقطع دبستان شهر تهران از طریق سیاهه واری گردآوری، تحلیل و با ویژگی‌های شناسایی شده مقایسه شد. برای کسب روایی، سیاهه واری برای پنج نفر از متخصصان سازماندهی منابع کودک و نوجوان و همچنین کتابداران شاغل در کتابخانه‌های آموزشگاهی، که تحصیلات کارشناسی ارشد به بالا داشتند، ارسال و نظرات آنها دریافت و اعمال شد.

انجام مرور نظام‌مند مستلزم رعایت ضوابط و اصول راهنمای استاندارد و تعریف‌شده است (عباسی و سراج‌زاده، ۱۳۹۴). اصول و ضوابط این پژوهش براساس چارچوب معتبر پریسما^۱ تدوین شده است. این چارچوب شامل مراحل و اصول از پیش تعیین‌شده‌ای برای مرور و فراتحلیل است که در اغلب مطالعات مبتنی بر مرور کاربرد دارد (Kitchenham & Charters, 2007; Moher, 2009). براساس این چارچوب باید اصول مشخصی در هریک از مراحل مرور رعایت شوند که در ادامه به آن‌ها اشاره شده است.

معیارهای لازم برای واجد شرایط بودن مطالعات

برای انجام مرور نظام‌مند در موضوع «سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان» ابتدا معیارهایی تعیین شد که براساس آن‌ها، منابع استخراج و بررسی شدند. این معیارها را خود پژوهشگران و با الگوگیری از مطالعات پیشین در این حوزه تدوین کردند؛ بدین‌صورت که منابعی در این مرحله انتخاب و بررسی شدند که به نحوه سازماندهی منابع اطلاعاتی برای کودکان، استانداردها، دستورالعمل‌ها و ابزار و منابع لازم پرداخته بودند. در این راستا کتاب‌ها، وبگاه‌ها، دستنامه‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، گزارش‌ها و یادداشت‌های معتبری که در دسترس پژوهشگران در دو دهه اخیر به زبان فارسی و انگلیسی قرار داشتند مطالعه و تحلیل شدند.

راهبرد جست‌وجو و منابع اطلاعاتی استفاده‌شده

اطلاعات استفاده‌شده در این پژوهش علاوه بر جست‌وجوی مستقیم در اینترنت، از طریق مراجعه به منابع استنادی اسکوپوس^۲، وب‌آوساینس^۳، پایگاه مجلات تخصصی نور^۴، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۵، بانک اطلاعات نشریات کشور^۶ و ایرانداک تهیه شده است. تاریخ جست‌وجو از ۱۰ آذر ۱۴۰۰ آغاز و تا تاریخ ۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۱ ادامه داشته است. علاوه بر مقالات استخراج‌شده در این جست‌وجوی الکترونیکی، منابع مرتبط و تکمیلی دیگری تا تدوین کامل مقاله و با هدف به‌روزرسانی اطلاعات مستخرج از منابع مذکور به نتایج جست‌وجو اضافه شد. کلیدواژه‌های جست‌وجو در دو گروه (جدول ۱) ارائه شده است. هر گروه از واژگان به یکی از زبان‌های جست‌وجو در منابع اشاره دارد که شامل زبان انگلیسی و فارسی است. انتخاب کلیدواژه‌های جست‌وجو بر مبنای مطالعه پیشینه پژوهش، اصطلاحنامه‌ها و مشورت با متخصصان سازماندهی اطلاعات صورت گرفت. عملگرهای جست‌وجو به دو صورت «و» و «یا» در منابع بوده که با ترکیب دوبه‌دوی واژگان جست‌وجو انجام شده است.

جدول ۱- کلیدواژه‌های جست‌وجو در اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی به دو زبان فارسی و انگلیسی

کلیدواژه‌های جست‌وجو به زبان فارسی	کلیدواژه‌های جست‌وجو به زبان انگلیسی
سازماندهی اطلاعات، فهرست‌نویسی، رده‌بندی، کتابخانه کودک، کتابخانه آموزشگاهی، کتاب کودک، منابع اطلاعاتی کودک	Information organization, cataloging, classification, children's library, school library, children's books, children's information resources

چگونگی انتخاب مطالعات

در مرحله اول جست‌وجو در منابع، ۲۲۶ منبع استخراج شد که شامل ۱۲۵ منبع به زبان فارسی و ۹۶ منبع به زبان انگلیسی بود. در ادامه عناوین بررسی و ۱۱۰ منبع به دلیل داشتن عنوان تکراری حذف شدند و ۶۲ منبع فارسی و ۵۴ منبع انگلیسی برای غربالگری چکیده انتخاب شدند. منابع انتخاب‌شده به‌صورت اولیه مطالعه شدند و چهارده منبع فارسی و پانزده منبع انگلیسی برای مطالعه تمام متن انتخاب شدند. منابع حذف‌شده در این مرحله به دلایلی همچون فقدان ارتباط مفهومی با موضوع و هدف پژوهش کنار گذاشته شدند. متن کامل سایر منابع براساس معیارهای تعیین‌شده ارزیابی شدند. درنهایت پنج منبع فارسی و پنج منبع انگلیسی با معیارهای ورود مطابقت نداشتند و حذف شدند و نه منبع فارسی و ده منبع انگلیسی انتخاب شدند. دو

1. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)

2. Scopus

3. Web of science

4. Noormagz

5. SID (Scientific Information Database)

6. Magiran

تن از پژوهشگران غربالگری عنوان و چکیده مقالات و تکرار جست‌وجو برای افزایش اعتبار پژوهش و صحت مطالعات انتخاب‌شده را انجام دادند.

در فاز کیفی، جامعه پژوهش شامل متخصصان و خبرگان سازماندهی اطلاعات بود. در این بخش، از طریق مصاحبه گروه کانونی^۱ داده‌های مورد نیاز گردآوری شد. لازم به توضیح است مصاحبه گروه کانونی به صورت همزمان، عموماً شامل هشت تا دوازده نفر است که در مورد یک موضوع خاص تحت نظارت یک سرپرست انجام می‌شود تا تعامل میان افراد را ترویج دهد و تضمین کند که بحث درباره موضوع مدنظر است (Stewart & Shamdasani, 1990). کروگر^۲ (۲۰۰۲) جنبه اختیاری در گروه‌های کانونی را در نظر می‌گیرد و گروه‌های کانونی از ۶ تا ۸ نفر را ترجیح می‌دهد. همچنین اگر شرکت‌کنندگان در گروه کانونی از موضوع به خوبی مطلع باشند، یعنی شرکت‌کنندگان به لحاظ اطلاعاتی غنی باشند، گروه‌های کوچک (متشکل از چهار یا پنج نفر) به خوبی کار خواهند کرد (Krueger & Casey, 2009). در پژوهش حاضر، گروه کانونی متشکل از شش متخصص بوده است. متخصصان شرکت‌کننده در گروه کانونی در پژوهش حاضر، مشخصات مندرج در جدول‌های ۱ و ۲ را داشتند. گفتنی است که ویژگی اصلی و کلیدی انتخاب متخصصان در این مرحله، مبتنی بر این بوده است که آن‌ها به پرسش پژوهش و سؤال مصاحبه یعنی چگونگی سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان پاسخ‌گو باشند و در این زمینه نقطه‌نظراتی داشته باشند.

جدول ۲- مشخصات لازم برای متخصصان سازماندهی اطلاعات شرکت‌کننده در گروه کانونی

مشخصات مربوطه	ویژگی‌ها
- دارای درجه تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی	متخصصان سازماندهی منابع اطلاعاتی کودک و نوجوان
- دارای سابقه کار در کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان یا کتابخانه‌های کودک یا بخش کودک کتابخانه‌های عمومی	
- دارای سابقه تدریس در دانشگاه در یکی از دروس سازماندهی اطلاعات، مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و کتابخانه‌های آموزشگاهی	

در جدول ۳، مشخصات متخصصان شرکت‌کننده به تفکیک درجه تحصیلی، سوابق کار و تدریس آمده است.

جدول ۳- مشخصات متخصصان شرکت‌کننده در مصاحبه گروه کانونی

متخصص	مقطع تحصیلی	سابقه کار	سابقه تدریس
متخصص ۱	کارشناسی ارشد	۲۰ سال	۲۰ سال
متخصص ۲	کارشناسی ارشد	۱۵ سال	-
متخصص ۳	دکتری	-	۵ سال
متخصص ۴	کارشناسی ارشد	۸ سال	-
متخصص ۵	دکتری	۳۰ سال	۵ سال
متخصص ۶	کارشناسی ارشد	۲۷ سال	۱۵ سال

در مرحله بعدی و به عبارتی بخش کمی پژوهش حاضر، جامعه پژوهش شامل کتابداران متخصص کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان واقع در شهر تهران بود. در این بخش، شناسایی تعداد دقیق کتابخانه‌های دبستان شهر تهران که کتابدار متخصص داشته باشند امکان‌پذیر نبود. بنابراین، پژوهشگران از طریق روش‌های گوناگون مانند گروه‌های بحث تخصصی، شرکت در نشست کتابخانه‌های آموزشگاهی انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران و همچنین از طریق شرکت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به روش نمونه‌گیری در دسترس، تعدادی از مدارس را که کتابخانه داشتند شناسایی کردند که در نهایت، در زمان انجام پژوهش، هفده دبستان در شهر تهران همکاری کردند و بررسی شدند. از این تعداد، فقط ۱۲ درصد مدارس از نوع دولتی و ۸۸ درصد از نوع غیردولتی بودند.

1. Focus group interviews

2. Krueger

ابزار پژوهش در مرحله کیفی، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. سؤال اصلی مصاحبه براساس اهداف و پرسش‌های پژوهش، مطالعه متون و پژوهش‌های مشابه و همچنین مصاحبه مقدماتی با سه نفر از مصاحبه‌شوندگان (به قصد انجام اصلاحات لازم از نظر کیفیت، سطح و تعداد سؤالات) به صورت زیر تنظیم شد:

«فرایند سازماندهی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان چگونه است؟ دارای چه مراحل و ملزوماتی است؟»

تحلیل داده‌ها در بخش نخست پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون و کدگذاری (در سه دسته مضمون، مقوله اصلی و مقوله فرعی) با رویکرد قیاسی و با در نظر داشتن سه بخش اصلی در سازماندهی (فهرست‌نویسی توصیفی، فهرست‌نویسی تحلیلی و رده‌بندی) که براساس استانداردها و نظرات متخصصان، مبنای بازیابی منابع اطلاعاتی به دست کاربران در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی قرار گرفته انجام شد. تحلیل مضمون روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش مضامین و الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. بدین منظور ابتدا تمامی جملات، بندها یا بخش‌هایی از متون مرتبط و همچنین در ادامه (به منظور تکمیل مقوله‌های شناسایی شده از طریق متون) متن پیاده‌سازی شده مصاحبه‌های انجام شده که منطبق بر یکی از مضامین (یکی از سه بخش اصلی در سازماندهی) بودند، کنار هم جمع و کدها یا مقوله‌های فرعی تعیین شد. سپس کدهای استخراج شده در گام قبل، براساس مشابهت‌های مفهومی و معنایی تحت عنوان مقوله اصلی ذیل سه مضمون فهرست‌نویسی توصیفی، فهرست‌نویسی تحلیلی و رده‌بندی دسته‌بندی شدند. گفتنی است که کدگذاری تا زمان اشباع نظری^۱ (یعنی تا زمانی که هیچ مقوله دیگری شناسایی نشد) ادامه داشت و فقط مقوله یا کدهایی که تکرار موضوع‌ها را نشان دادند ارائه شدند. برای کنترل کدهای استخراجی از روش توافق دو کدگذار و ضریب کاپای کوهن^۲ استفاده شد. اطلاعات استخراج شده از متون و مصاحبه‌های بررسی شده برای کدگذاری مجدد در اختیار یکی دیگر از پژوهشگران بدون اطلاع از کدهای اولیه قرار گرفت و ضریب توافق دو کدگذار با استفاده از ضریب کاپا در نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس^۳ محاسبه شد. براساس سطح معناداری که کوچک‌تر از ۰/۰۵ بود و میزان ضریب کاپا که ۰/۷۶۶ و بالاتر از ۰/۶ است، رابطه معناداری میان نظرات دو کدگذار وجود داشت. بنابراین، استخراج کدها از پایایی مناسبی برخوردار بود.

در نهایت، پس از تشریح و تفسیر پاسخ‌های مصاحبه‌شونده‌ها و تحلیل متون و استخراج مضامین، یافته‌ها با توجه به پرسش‌های پژوهش بررسی و گزارش پژوهش تدوین شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی با استفاده از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس و بهره‌گیری از آمار توصیفی و استنباطی انجام شده است.

یافته‌ها

پاسخ به پرسش اول پژوهش: ویژگی‌های فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان بر مبنای مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط و نظرات متخصصان چیست؟

ویژگی‌های فرایند سازماندهی اطلاعات شامل مضامین و مقوله‌های مؤثر در فرایند سازماندهی کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان با استفاده از مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط و نظرات متخصصان از طریق مصاحبه گروه کانونی، با استفاده از روش تحلیل مضمون در سه بخش فهرست‌نویسی توصیفی، فهرست‌نویسی تحلیلی و رده‌بندی شامل هشت مقوله اصلی و شانزده مقوله فرعی شناسایی شد (جدول ۴).

1. Theoretic saturation
2. Cohen's Kappa Index
3. SPSS

جدول ۴- ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان

مضمون	مقوله اصلی	مقوله فرعی	منبع
فهرست نویسی توصیفی	فهرست نویسی استاندارد	فهرست نویسی براساس استانداردها و قوانین فهرست نویسی (استفاده از فیبا)	متخصص ۱؛ متخصص ۲؛ متخصص ۳؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ ریان ^۱ (۲۰۱۸)؛ نشاط و حرّی (۱۳۸۵)؛ ایفلا (۲۰۱۵)؛ انجمن کتابخانه آموزشگاهی ^۲ (۲۰۲۲)
	یادداشت‌ها	درج گروه سنی یا پایه تحصیلی	متخصص ۴؛ متخصص ۲؛ متخصص ۶ خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)؛ شاوردی (۱۳۹۴)؛ انجمن کتابخانه آموزشگاهی (۲۰۲۲)
سازمان	سازمان	درج چکیده و فهرست مطالب به ویژه برای منابع علمی	متخصص ۳؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)؛ انجمن کتابخانه آموزشگاهی (۲۰۲۲)
	کاربر	توجه به نیازها، علائق و ویژگی‌های بیانی کاربران در گروه‌های سنی و مقاطع تحصیلی مختلف	متخصص ۱؛ متخصص ۲؛ متخصص ۳؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)؛ شاوردی (۱۳۹۴)؛ ایزب (۲۰۱۵)؛ نشاط و حرّی (۱۳۸۵)؛ ایفلا (۲۰۱۵)؛ کلیژن ^۳ و همکاران (۲۰۱۷)؛ دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (۱۳۸۵)؛ انجمن کتابخانه آموزشگاهی (۲۰۲۲)
فهرست نویسی تحلیلی	منبع اطلاعاتی	مطالعه و تحلیل محتوای منبع	متخصص ۲؛ متخصص ۴؛ متخصص ۶
		شناسایی موضوعات و مفاهیم کاربردی و فعالیت‌هایی براساس منبع از طریق ارتباط با افراد متخصص، وبگاه‌ها و گروه‌ها و سازمان‌های مرتبط با ادبیات کودک نظیر گروه‌های ترویج کتابخوانی	متخصص ۲؛ متخصص ۱؛ متخصص ۶ ایزب (۲۰۱۵)
	روش و ابزار	توجه به فهرست مطالب و تصاویر	متخصص ۲؛ متخصص ۴؛ متخصص ۶
		اختصاص موضوعات (نمایه‌سازی) و کلیدواژه‌های استاندارد و تا حد امکان اخص و کاربردی (از طریق سرعنوان‌های موضوعی فارسی، سرعنوان‌های موضوعی کودکان، اصطلاح‌نامه و برجسب‌گذاری اجتماعی)	متخصص ۲؛ متخصص ۱؛ متخصص ۴؛ متخصص ۶؛ لطیفی و همکاران (۱۳۹۴)؛ ترا (۲۰۱۶)؛ ایفلا (۲۰۱۵)؛ منصوری (۱۳۸۹)
تشکیل نظام ارجاعی مناسب به منظور یکدستی موضوعات و کلیدواژه‌ها	ایجاد هستی‌شناسی و برقراری روابط معنایی میان موضوعات	ایجاد هستی‌شناسی و برقراری روابط معنایی میان موضوعات	متخصص ۴؛ متخصص ۶؛ خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)
	درج قالب اثر (شعر، نمایشنامه، داستان، ضرب‌المثل و ...) به صورت تقسیم فرعی به موضوعات تا حد امکان	درج قالب اثر (شعر، نمایشنامه، داستان، ضرب‌المثل و ...) به صورت تقسیم فرعی به موضوعات تا حد امکان	متخصص ۱؛ متخصص ۲؛ متخصص ۳؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸)؛ نشاط و حرّی (۱۳۸۵)؛ انجمن کتابخانه آموزشگاهی (۲۰۲۲)
	تشکیل نظام ارجاعی مناسب به منظور یکدستی موضوعات و کلیدواژه‌ها	تشکیل نظام ارجاعی مناسب به منظور یکدستی موضوعات و کلیدواژه‌ها	متخصص ۱؛ متخصص ۲؛ متخصص ۳؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ نشاط و حرّی (۱۳۸۵)

1. Ryan

2. School Library Association (SLA)

3. Domínguez

4. Kleijnen

مضمون	مقوله اصلی	مقوله فرعی	منبع
رده‌بندی	رده‌بندی استاندارد	رده‌بندی دیوبندی	متخصص ۲؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ متخصص ۶ مقرونی و همکاران (۱۳۸۸)؛ انتظاریان و همکاران (۱۳۸۸)؛ منجمی و نشاط (۱۳۹۵)؛ ایزوچوکوو و همکاران (۲۰۲۱)؛ نشاط و حرّی (۱۳۸۵)؛ ایفلا (۲۰۱۵)؛ خراسانچی و هودایی (۱۳۸۸)؛ انجمن کتابخانه آموزشی (۲۰۲۲)
			متخصص ۱؛ پاتون اش (۲۰۱۵)؛ محمدی (۱۳۹۷)؛ مدیر امانی و فرجامی (۱۳۷۸)
	روش‌های تکمیلی	تفکیک منابع براساس دسته‌بندی موضوعی	متخصص ۱؛ متخصص ۲؛ متخصص ۳؛ متخصص ۴؛ متخصص ۵؛ خراسانچی و هودایی (۱۳۸۸)؛ شاوردی (۱۳۹۴)

براساس جدول ۴، به برخی از مقوله‌ها نظیر «ایجاد هستی‌شناسی و برقراری روابط معنایی میان موضوعات» فقط در متون پرداخته شده بود، همچنین برخی از مقوله‌ها نظیر «تحلیل محتوای منبع و شناسایی موضوعات و مفاهیم کاربردی و فعالیت‌هایی براساس منبع از طریق ارتباط با افراد متخصص، وبگاه‌ها و گروه‌ها و سازمان‌های مرتبط با ادبیات کودک نظیر گروه‌های ترویج کتابخوانی» فقط از طریق پاسخ افراد به سؤال مصاحبه‌شناسایی شد. این درحالی است که سایر مقوله‌ها با متون و متخصصان به‌طور مشترک اشاره شده بود. در ادامه به تبیین مضامین و مقوله‌های ذکرشده در جدول ۴ پرداخته و مثال‌هایی نیز از صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان ذکر شده است.

فرایند فهرست‌نویسی توصیفی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان

تحلیل مضمون اطلاعات استخراج‌شده از متون و پاسخ‌های افراد نشان داد که به‌منظور حفظ یکدستی لازم است فهرست‌نویسی توصیفی کتاب‌های ویژه کودکان و نوجوانان همانند سایر کتاب‌ها انجام شود. برای این منظور، می‌توان از فیبا یا همان فهرست‌نویسی بنیادی استاندارد همراه با برخی ملاحظات استفاده کرد. از جمله این ملاحظات می‌توان به درج گروه سنی یا پایه تحصیلی مناسب برای کتاب مدنظر، درج فهرست مطالب و درج چکیده‌ای (به‌ویژه برای منابع علمی) از کتاب اشاره کرد. هریک از موارد پیش‌گفته، سبب بهبود بازیابی و انتخاب منابع اطلاعاتی برای کاربران این کتابخانه‌ها می‌شود. برخی از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان در ادامه آمده است:

«درست است که دانش آموزان به‌ویژه در مقطع دبستان براساس مشخصات ظاهری مانند جلد یا عنوان دست به انتخاب و بازیابی منابع می‌زنند، اما در بسیاری از مواقع شخص کتابدار برای پاسخ‌گویی به دانش‌آموزان یا معلمان لازم است که جست‌وجوی اصولی برای بازیابی منابع خاصی انجام دهند. بنابراین، ضروری است که کتابدار براساس آخرین ویرایش قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن و آردی‌ای اقدام به فهرست‌نویسی توصیفی کند».

فرایند فهرست‌نویسی تحلیلی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان

براساس اطلاعات استخراج‌شده از متون و پاسخ‌های دریافت‌شده برای این بخش، بهتر است که فهرست‌نویس یا کتابدار کتابخانه آموزشی قبل از فهرست‌نویسی تحلیلی، منابع اطلاعاتی را بررسی کامل و تحلیل محتوا کند و از اختصاص موضوعات کلی به آن‌ها نظیر موضوعاتی که در سرعنوان‌های موضوعی و فیبا آمده پرهیز کند. در این مرحله، کتابدار فعال از طریق ارتباط با افراد متخصص، وبگاه‌ها و گروه‌های مرتبط با ادبیات کودک نظیر گروه‌های ترویج کتابخوانی، موضوعات و فعالیت‌های مرتبط و پیشنهادی را شناسایی و ارزیابی و پس از انطباق با کارکرد و نیازهای سازمان (مدرسه) و کاربران خود در بخش‌های مربوط درج می‌کند. همچنین لازم است که این افراد با نحوه کار با اصطلاح‌نامه‌ها و سرعنوان‌های موضوعی کودکان، تنوع مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان در پایه‌های مختلف، سرفصل‌های دروس مختلف، فعالیت‌ها و روش‌های تدریس معلمان و کادر مدرسه، علائق، نیازها و ویژگی‌های بیانی دانش‌آموزان آشنا باشند. در هنگام مطالعه و بررسی کامل کتاب (تحلیل محتوا) و همچنین ارتباط با افراد و نهادهای مرتبط دیگر، بسیاری از موضوعات اخص و کاربردی

دیگر، که ممکن است برای دانش‌آموزان و معلمان جالب و مفید باشند، شناسایی می‌شوند. بهتر است که کلیدواژه‌ها یا موضوعات اضافی تا حد امکان مستند شوند. همچنین لازم است برای یکدستی موضوعات از نظام ارجاعات استفاده شود. تا حد امکان بهتر است به هر کتاب بیش از سه موضوع اخص اختصاص یابد. از آنجاکه در این سنین تصاویر جذابیت زیادی برای دانش‌آموزان دارند لازم است توجه ویژه‌ای به تصاویر کتاب‌ها شود. همچنین تا جایی که امکان دارد قالب اثر (شعر، داستان، نمایشنامه و ...) مشخص شود و به صورت تقسیم فرعی به موضوعات اصلی منابع اضافه شود. هرچند فهرست‌نویسی تحلیلی کاری تخصصی است، اما از آنجاکه در بیشتر کتابخانه‌های آموزشی با کمبود نیروی متخصص مواجه‌اند، بهتر است که کتابداران از کمک سایر افراد نظیر معلمان و کادر مدرسه، مروجان کتاب‌خوانی، والدین و حتی سایر مدارس برای تحلیل محتوا و شناسایی موضوعات اخص و کاربردی منابع استفاده کنند. بنا به نظر دو تن از متخصصان، در این‌گونه موارد لازم است که کتابدار مدرسه در نهایت موضوعاتی را که داوطلبان کمک به کتابخانه اختصاص داده‌اند بازبینی، کنترل و مستند کند. برخی از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان در ادامه آمده است:

«خدمات کتابخانه آموزشی باید در راستای اهداف مدرسه و جامعه آن باشد. بنابراین، در هنگام فهرست‌نویسی به‌ویژه در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، لازم است آن اهداف در کانون توجه فهرست‌نویس قرار گیرد».

«اگر در یک مدرسه پسرانه که دانش‌آموزان آنجا علاقه زیادی به حیوانات و به‌طور خاص دایناسورها دارند بهتر است فهرست‌نویس کلیدواژه اخص دایناسور را به تمام آثاری که به‌نوعی به این حیوان پرداخته‌اند، اختصاص دهد».

«اگر کتابخانه مدرسه با دانش‌آموزانی مواجه است که به‌تازگی بحران زلزله یا هر نوع بحران دیگری را پشت سر گذاشته‌اند، بهتر است فهرست‌نویس این موضوعات را در فهرست نیازهای خاص جامعه خود در مراحل فهرست‌نویسی در نظر بگیرد».

روش‌های رده‌بندی منابع در کتابخانه‌های کودک و آموزشی مقطع دبستان

از برآورد اطلاعات استخراج‌شده از متون و پاسخ‌های دریافت‌شده برای این بخش می‌توان چنین دریافت که همه متخصصان بر طبقه‌بندی منابع و درعین‌حال متناسب با سطح دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند. متخصصان ۲ و ۵ بر لزوم تفکیک گروه‌های سنی در کتابخانه آموزشی تأکید داشتند؛ درحالی که دو متخصص ۱، ۳ و ۴ تفکیک منابع براساس پایه‌های تحصیلی را برای دانش‌آموزان آسان‌تر می‌دانستند. متخصص ۱ طبقه‌بندی موضوعی براساس موضوعات کلی (داستان، شعر، دین و مذهب، علمی و ...) را مفید و استفاده از نظام رده‌بندی دیویی حتی به صورت مختصر (سه شماره اصلی) را برای دانش‌آموزان مقطع دبستان غیرکاربردی می‌دانست. همچنین سه متخصص ۲، ۴ و ۵ بر استفاده از نظام رده‌بندی دیویی به اختصار و متخصص ۶ بر استفاده از رده‌بندی دیویی به صورت گسترده تأکید داشتند. متخصص ۳ به استفاده از نظم الفبایی عناوین یا نویسندگان کتاب‌ها اشاره کردند. همه متخصصان به‌جز متخصص ۶ به استفاده از برجسب‌های رنگی برای تفکیک موضوعات یا رده‌ها، گروه‌های سنی یا پایه‌ها اشاره کردند. بنابراین، همه متخصصان به‌جز متخصص ۶، روش ترکیبی (استفاده هم‌زمان از گروه سنی یا پایه تحصیلی و موضوعات یا شماره‌های رده) در رده‌بندی منابع کتابخانه کودک و آموزشی را کاربردی‌تر در نظر گرفته‌اند.

پاسخ به سؤال دوم پژوهش: وضعیت سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشی مقطع دبستان واقع در شهر تهران در مقایسه با ویژگی‌های شناسایی شده چگونه است؟

در بخش دیگری از پژوهش فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشی مقطع دبستان شهر تهران مطالعه و با ویژگی‌های شناسایی شده مقایسه شده است. در جدول ۵، انواع اطلاعاتی موجود در هفده کتابخانه آموزشی بررسی شده در شهر تهران آمده است.

جدول ۵- توزیع فراوانی منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های آموزشگاهی

بخش	بلی		خیر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
منابع چندرسانه‌ای	۱۱	٪۶۵	۶	٪۳۵
نشریات	۱۱	٪۶۹	۵	٪۳۱
کتاب فارسی و منابع مرجع	۱۷	٪۱۰۰	۰	٪۰
منابع کمک‌درسی	۱۶	٪۹۴	۱	٪۶
تازه‌ها	۱۴	٪۸۲	۳	٪۱۸

براساس جدول ۵، به ترتیب بخش‌های کتاب فارسی و منابع مرجع، منابع کمک‌درسی و تازه‌ها و نشریات بالاترین فراوانی را داشته و از بخش‌های مشترک و نسبتاً مشترک در کتابخانه‌های بررسی شده به‌شمار می‌روند. در ادامه، با توجه به فراوانی بالای بخش‌های کتاب فارسی و نشریات، آمار توصیفی منابع فوق آمده است.

جدول ۶- توزیع فراوانی تعداد عناوین کتب فارسی و نشریات

بخش	عنوان		درصد
	تعداد	تعداد	
کتاب فارسی	کمتر از ۲۰۰۰	۲	٪۲۴
	از ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰	۷	٪۴۱
	بیش از ۵۰۰۰	۶	٪۳۵
نشریات	کمتر از ۵	۳	٪۱۸
	از ۵ تا ۱۰	۷	٪۴۱
	بیش از ۱۰	۱	٪۶

از آنجاکه بخش کتاب فارسی و منابع مرجع بخش اصلی در همه کتابخانه‌ها بوده؛ در این پژوهش، انواع منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه و همچنین وضعیت سازماندهی کتب فارسی بررسی و تحلیل می‌شود. ۲۴ درصد کتابخانه‌ها کمتر از ۲۰۰۰ عنوان کتاب، ۴۱ درصد از ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ عنوان و ۳۵ درصد بیش از ۵۰۰۰ عنوان کتاب داشته‌اند. همچنین ۲۴ درصد کتابخانه‌ها کمتر از ۵ عنوان نشریه، ۴۱ درصد از ۵ تا ۱۰ عنوان و ۶ درصد بیش از ۱۰ عنوان نشریه داشته‌اند.

در پژوهش حاضر، ۱۱ مدرسه مطالعه‌شده دارای نرم‌افزار تخصصی کتابخانه بودند. همچنین فقط در ۵ مدرسه کارشناسانی مجزا به‌صورت پاره‌وقت در بخش سازماندهی فعالیت می‌کردند. به‌عبارت‌دیگر، در بیشتر مدارس فقط یک فرد متخصص برای انجام تمامی فعالیت‌های کتابخانه، از جمله سازماندهی اطلاعات در نظر گرفته شده است. در ادامه در جدول‌های ۷، ۸ و ۹ توزیع فراوانی، میانگین و آمارهٔ آزمون برای هر یک از مؤلفه‌ها و ابعاد سازماندهی موجود در سیاههٔ واری محاسبه و ارائه شده است.

جدول ۷- توزیع فراوانی اطلاعات مربوط به بخش فهرست‌نویسی توصیفی در کتابخانه‌های دبستان شهر تهران

مقدار تی	مقدار میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	فهرست‌نویسی توصیفی
۰/۱۳	۳/۰۶	۶	۳	۱	۰	۷	فهرست‌نویسی رایانه‌ای از طریق ایزو کتابخانه ملی
		%۳۵	%۱۸	%۶	%۰	%۴۱	
-۵/۱۹	۱/۵۹	۰	۲	۲	۰	۱۳	فهرست‌نویسی رایانه‌ای از طریق انتقال ایزو از کتابخانه‌های سایر مدارس
		%۰	%۱۲	%۱۲	%۰	%۷۶	
-۲/۸۷	۲/۱۸	۰	۳	۴	۳	۷	فهرست‌نویسی رایانه‌ای بنیادی
		%۰	%۱۸	%۲۴	%۱۸	%۴۱	
-۳/۵۱	۱/۸۲	۱	۲	۲	۰	۱۲	فهرست‌نویسی به شکل دستی به صورت مختصر
		%۶	%۱۲	%۱۲	%۰	%۷۱	
-۸/۲۹	۱/۲۹	۰	۱	۱	۰	۱۵	فهرست‌نویسی به شکل دستی به صورت کامل
		%۰	%۶	%۶	%۰	%۸۸	
۰/۵۹	۳/۲۴	۴	۷	۰	۱	۵	درج گروه سنی
		%۲۴	%۴۱	%۰	%۶	%۲۹	
-۴/۳۹	۱/۶۵	۱	۱	۲	۰	۱۳	درج فهرست مندرجات
		%۶	%۶	%۱۲	%۰	%۷۶	
-۱/۷۰	۲/۲۴	۵	۰	۰	۱	۱۱	درج چکیده
		%۲۹	%۰	%۰	%۶	%۶۵	
		%۰	%۲۹	%۱۲	%۲۴	%۳۵	

همان‌گونه که جدول ۷ نشان می‌دهد، بیش از نیمی از کتابخانه‌های آموزشگاهی در بخش فهرست‌نویسی توصیفی، از امکان انتقال ایزو از طریق پایگاه کتابخانه ملی استفاده می‌کنند. در بخش یادداشت‌ها، گروه سنی متناسب با کتاب از جمله مواردی است که بیشتر کتابداران به آن توجه و آن را درج می‌کنند.

جدول ۸- توزیع فراوانی اطلاعات مربوط به بخش فهرست‌نویسی تحلیلی در کتابخانه‌های دبستان شهر تهران

مقدار تی	مقدار میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	فهرست‌نویسی تحلیلی
۳/۲۳	۴/۰۰	۸	۵	۱	۲	۱	استفاده از موضوعات کتابخانه ملی
		%۴۷	%۲۹	%۶	%۱۲	%۶	
-۱/۷۱	۲/۴۱	۲	۱	۶	۱	۷	استفاده از موضوعات کاربردی بیشتر و اخص
		%۱۲	%۶	%۳۵	%۶	%۴۱	
-۲/۳۰	۲/۲۹	۱	۱	۷	۱	۷	استفاده از کلیدواژه (نمایه‌سازی)
		%۶	%۶	%۴۱	%۶	%۴۱	
-	۱/۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	استفاده از موضوعات سرعنوان‌های موضوعی کودکان
		%۰	%۰	%۰	%۰	%۱۰۰	
-۴/۰۷	۱/۷۱	۰	۴	۰	۰	۱۳	برقراری نظام ارجاعات به منظور یکدستی موضوعات
		%۰	%۲۴	%۰	%۰	%۷۶	
-۳/۸۹	۲/۰۰	۰	۱	۶	۲	۸	اختصاص بیش از ۳ موضوع به هر منبع
		%۰	%۶	%۳۵	%۱۲	%۴۷	
-۴/۲۹	۱/۸۲	۰	۲	۳	۲	۱۰	استفاده از فهرست مطالب کتاب برای

مقدار تی	مقدار میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	فهرست نویسی تحلیلی
		۰٪	۱۲٪	۱۸٪	۱۲٪	۵۹٪	موضوعات بیشتر
۴/۸۵	۴/۰۶	۴	۱۲	۰	۰	۱	توجه به گروه سنی متناسب با کتاب
		۲۴٪	۷۱٪	۰٪	۰٪	۶٪	
-۲/۶۷	۲/۱۲	۱	۳	۱	۴	۸	توجه به مفاهیم و موضوعات کتاب‌های درسی
		۶٪	۱۸٪	۶٪	۲۴٪	۴۷٪	
-۱۱/۹۶	۱/۲۹	۰	۰	۱	۳	۱۳	توجه به فعالیت‌ها و روش‌های تدریس معلمان
		۰٪	۰٪	۶٪	۱۸٪	۷۶٪	
-۱/۶۱	۲/۴۱	۱	۵	۲	۱	۸	توجه به علائق و ویژگی‌های بیانی دانش‌آموزان
		۶٪	۲۹٪	۱۲٪	۶٪	۴۷٪	
۹/۱۸	۴/۱۸	۴	۱۲	۰	۰	۰	توجه به تصاویر کتاب
		۲۴٪	۷۱٪	۶٪	۰٪	۰٪	
۱/۵۲	۳/۴۷	۳	۸	۲	۲	۲	درج قالب اثر (شعر، نمایشنامه، داستان) به صورت تقسیم فرعی به موضوعات
		۱۸٪	۴۷٪	۱۲٪	۱۲٪	۱۲٪	
۰/۸۴	۳/۳۵	۶	۵	۰	۱	۵	مطالعه و بررسی کامل (تحلیل محتوا) کتاب
		۳۵٪	۲۹٪	۰٪	۶٪	۲۹٪	
-۲/۱۰	۲/۳۵	۰	۵	۲	۴	۶	مطالعه و بررسی کلی کتاب
		۰٪	۲۹٪	۱۲٪	۲۴٪	۳۵٪	

جدول ۸ نشان می‌دهد که بیشتر کتابخانه‌های آموزشگاهی در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، فقط با در نظر گرفتن مواردی مانند گروه سنی، تصاویر و قالب کتاب، در وهله اول همان موضوعات کتابخانه ملی (فیپا) و در مراتب بعدی، کلیدواژه‌هایی را از طریق نمایه‌سازی و مطالعه و بررسی کتاب اختصاص داده‌اند. همچنین یافته‌ها نشان داد که کتابداران به سایر عوامل زمینه‌ای و تأثیرگذار از جمله کارکرد و وظایف سازمان خود (مفاهیم و اصطلاحات کتب درسی و آموزشی)، علائق دانش‌آموزان و ... توجه چندانی نداشته‌اند. در ادامه انواع روش‌های رده‌بندی استفاده‌شده در کتابخانه‌های دبستان شهر تهران گزارش شده است.

جدول ۹- توزیع فراوانی روش‌های رده‌بندی در کتابخانه‌های دبستان شهر تهران

روش	تعداد	درصد
رده‌بندی دیویی به صورت کامل	۵	۲۹
رده‌بندی دیویی به صورت مختصر	۳	۱۸
رده‌بندی کنگره	۲	۱۳
موضوعات کلی (داستان، علمی و ...)	۹	۵۳
پایه یا گروه سنی	۸	۴۷
ترکیبی (طبقه‌بندی براساس پایه/گروه سنی و رده‌بندی دیویی)	۲	۱۳
ترکیبی (طبقه‌بندی براساس پایه و موضوعات کلی)	۲	۱۳
استفاده از سایر علائم و تصاویر (اشکال، برجسب‌های رنگی و ...)	۱۰	۵۹

جدول ۹ نشان می‌دهد که بیشتر کتابخانه‌های آموزشگاهی در بخش رده‌بندی، از رده‌بندی دیویی (در اشکال گسترده و مختصر) و موضوعات کلی (در قالب‌های علمی، داستان، دین و مذهب و ...) در کنار سایر علائم و روش‌ها استفاده می‌کنند. منظور از سایر علائم این است که مثلاً در این کتابخانه‌ها از اشکال و برجسب‌های رنگی یا شماره‌های قراردادی برای تفکیک گروه‌های سنی، پایه‌های تحصیلی و موضوعات گوناگون استفاده می‌کنند. نکته جالب در مورد روش‌های رده‌بندی این است که با وجود این‌که نیمی از کتابخانه‌ها در شماره راه‌نما از رده‌بندی دیویی استفاده می‌کنند، اما در عمل بازیابی منابع در برخی از این کتابخانه‌ها از روش‌های دیگر مانند موضوعات کلی یا پایه‌های تحصیلی تفکیک‌شده صورت می‌گیرد.

مقایسه وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی بررسی شده با ویژگی‌های شناسایی شده سازماندهی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان براساس اطلاعات ارائه شده در جدول‌های ۷، ۸ و ۹ امکان‌پذیر است؛ بدین صورت که اگر آماره آزمون در جدول‌های ۷ و ۸ بیشتر از ۱/۶۴ باشد، نشان‌دهنده این است که مقدار میانگین بیشتر از ۳ (حد وسط طیف) بوده و وضعیت موجود با ویژگی‌های شناسایی شده تطابق دارد.

براساس جدول ۷، در هیچ‌یک از موارد مربوط به بخش فهرست‌نویسی توصیفی تطابق کافی میان وضعیت موجود و ویژگی‌های شناسایی شده وجود ندارد. در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، آماره آزمون برای استفاده از موضوعات کتابخانه ملی، توجه به گروه سنی متناسب با کتاب و استفاده از موضوعات کتابخانه ملی به ترتیب برابر با ۳/۲۳، ۴/۸۵ و ۹/۱۸ است که بیشتر از مقدار بحرانی ۱/۶۴ است. بنابراین، در این موارد میان وضعیت موجود و ویژگی‌های شناسایی شده تطابق کافی وجود دارد؛ اما در سایر موارد وضعیت مناسب نیست. همچنین در بخش رده‌بندی، فقط ۱۳ درصد از کتابخانه‌های آموزشگاهی بررسی شده از رده‌بندی استاندارد (رده‌بندی دیویی به همراه گروه سنی یا پایه تحصیلی) استفاده کرده‌اند.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با در نظر داشتن اهداف، ویژگی‌ها و کارکردهای متفاوت کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان در مقایسه با انواع دیگر کتابخانه‌ها و موقعیت خطیر آن‌ها در جوامع از یک‌سو، و ضرورت سازماندهی منابع اطلاعاتی و تنوع در روش‌ها و فنون موجود از سوی دیگر، ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات خاص این نوع کتابخانه‌ها را بر مبنای مرور نظام‌مند متون و استانداردهای مرتبط و نظرات متخصصان شناسایی کرد. در گام بعدی پژوهش، وضعیت موجود سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع دبستان واقع در شهر تهران بررسی و با ویژگی‌های شناسایی شده در این پژوهش مقایسه شد. بی‌شک کاربست ویژگی‌ها و یکپارچه‌سازی طراحی و استفاده از روش‌ها، فنون و ابزارهای فرایند سازماندهی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های فوق، مزایای متعددی در پی دارد؛ از جمله بهبود پاسخ‌گویی و بازیابی اطلاعات، افزایش اثربخشی، تقویت همکاری و تعامل بیشتر میان این نوع کتابخانه‌ها و در نهایت پویایی و ارتقای جایگاه این نوع کتابخانه‌ها.

در بخش نخست پژوهش حاضر، ویژگی‌های سازماندهی اطلاعات شامل مضامین و مؤلفه‌های مؤثر در فرایند سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان در سه بخش فهرست‌نویسی توصیفی (فهرست‌نویسی استاندارد و یادداشت‌ها)، فهرست‌نویسی تحلیلی (سازمان، کاربرد، منبع اطلاعاتی، ابزار و روش) و رده‌بندی (رده‌بندی استاندارد و روش‌های تکمیلی) شناسایی و پیشنهاد شد. در این راستا، عشقی (۱۳۹۷) به مسائل سازماندهی منابع نظیر نبود یکدستی و الگویی برای سازماندهی منابع کودکان و جوانان اشاره کرده بود. جمشیدی (۱۳۸۸) نیز با توجه به مشکلاتی از قبیل کمبود کتابدار متخصص و کمبود منابع و بودجه، اذعان داشته که سازماندهی اطلاعات در کتابخانه‌های آموزشگاهی به صورت اصولی انجام نشده است. همچنین یافته‌های منجمی و نشاط (۱۳۹۵) در بخش سازماندهی منابع نشان داد که در ایران به دلیل اینکه کتابخانه ملی ایران مسئول فهرست‌نویسی پیش از انتشار کشور است، منابع کودکان براساس فیپا و براساس رده‌بندی دیویی فهرست‌نویسی و رده‌بندی شده است. یافته‌های ایزوچوکوو و همکاران (۲۰۲۱) نیز نشان داد که در مدارس خلأهایی مانند فقدان منابع کافی، در دسترس نبودن افراد متخصص، نبودن فضای کافی و ... در استفاده از طرح‌های رده‌بندی علمی وجود دارد. این در حالی است که از یک‌سو خراسانچی و هویدایی (۱۳۸۸) براساس نظرات برخی متخصصان در قالب تصمیمات کمیته کتابداری ایران و از سوی دیگر، انتظاریان (۱۳۸۸) براساس مرور و تحلیل رهنمودها و استانداردهای کتابخانه‌های آموزشگاهی برخی کشورهای جهان از جمله کانادا، انگلستان، آمریکا، هریک به بخشی از مراحل، الزامات و ویژگی‌های مؤثر در سازماندهی اطلاعات در این کتابخانه‌ها اشاره داشته‌اند. بی‌شک سازماندهی اصولی و یکدستی در این فرایند از طریق استفاده از چارچوب پیشنهادی در پژوهش حاضر بخش عمده‌ای از چالش‌ها و مسائل کتابخانه‌های آموزشگاهی را در زمینه دسترسی به منابع رفع خواهد کرد. در واقع، پیاده‌سازی ویژگی‌های شناسایی شده فوق، مزایایی نظیر یکدستی و هماهنگی سازماندهی کتب در سطح کشور، تسهیل امر فهرست‌نویسی از طریق کتابداران کتابخانه‌های مذکور، جلوگیری از انجام کارهای تکراری، افزایش سرعت بازیابی منابع در کتابخانه‌ها، اطمینان از صحت و درستی آن، صرفه‌جویی در بودجه، نیروی انسانی و زمان، تسریع امر اشاعه

اطلاعات، تسهیل در راه‌اندازی شبکه‌های اطلاعاتی و در واقع اشتراک اطلاعات کتاب‌شناختی در سطوح ملی و بین‌المللی و افزایش سرعت گردش اطلاعات در پی خواهد داشت.

بر اساس یافته‌های مرحله نخست پژوهش حاضر در بخش فهرست‌نویسی توصیفی، در ارتباط با مقوله اصلی فهرست‌نویسی استاندارد، فهرست‌نویسی بر اساس استانداردها و قوانین فهرست‌نویسی (استفاده از فیپا) و در مقوله یادداشت، درج چکیده و فهرست مطالب به‌ویژه برای منابع علمی و درج گروه سنی یا پایه تحصیلی پیشنهاد شد.

در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، در ارتباط با مقوله سازمان، توجه به کارکرد و رسالت سازمان، در مقوله کاربر توجه به نیازها، علائق و ویژگی‌های بیانی کاربران در گروه‌های سنی و مقاطع تحصیلی مختلف، در مقوله منبع اطلاعاتی شناسایی موضوعات و فعالیت‌ها بر اساس منبع از طریق ارتباط با افراد متخصص، وبگاه‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های مرتبط با ادبیات کودک نظیر گروه‌های ترویج کتاب‌خوانی و توجه به فهرست مطالب و تصاویر و در مقوله روش و ابزار، اختصاص موضوعات و کلیدواژه‌های استاندارد و در حد امکان اخص و کاربردی (از طریق سرعنوان‌های موضوعی فارسی، سرعنوان‌های موضوعی کودکان، اصطلاح‌نامه و برچسب‌گذاری اجتماعی)، اختصاص بیش از سه موضوع و کلیدواژه به هر منبع، درج قالب اثر (شعر، نمایشنامه، داستان، ضرب‌المثل و ...) به صورت تقسیم فرعی به موضوعات تا حد امکان و تشکیل نظام ارجاعی مناسب به منظور یکدستی موضوعات و کلیدواژه‌ها پیشنهاد شد.

لطیفی و همکاران (۱۳۹۴) نیز در حوزه بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان به این نتیجه رسیدند که سه مؤلفه وحدت موضوعی، مسائل زبانی و نیاز خواننده در سرعنوان‌های موضوعی، به ترتیب بیشترین اهمیت را در این زمینه دارند. همچنین **ترا (۲۰۱۶)** تعداد اصطلاحات انتخاب‌شده و میزان اخص بودن (ویژگی) و هنجارهای نمایه‌سازی در کتابخانه‌های مدارس دو کشور پرتغال و برزیل را بررسی کرده بود. این در حالی است که در بخش سازماندهی، نتایج پژوهش **ایزب (۲۰۱۵)** نشان داد که منابع اطلاعاتی باید به گونه‌ای سازماندهی شوند که برای کودکان قابل فهم باشند. همچنین عناوین و موضوعات انتخاب‌شده باید شامل مواردی باشند که درصد بیشتری از کودکان تقاضا می‌کنند.

در بخش رده‌بندی، در ارتباط با مقوله رده‌بندی استاندارد، رده‌بندی دیویی و در مقوله روش‌های تکمیلی، تفکیک منابع بر اساس دسته‌بندی موضوعی و همچنین تفکیک منابع بر اساس گروه سنی یا پایه تحصیلی پیشنهاد شد. در پژوهش **کلباسی و شعبانی (۱۳۸۳)** مشخص شد که کتابخانه‌های آموزشگاهی استان اصفهان، منابع اطلاعاتی خود را با روش‌هایی مانند رده‌بندی موضوعی، حروف الفبا، قطع کتاب و رده‌بندی دهدهی دیویی طبقه‌بندی کرده‌اند. همچنین رده‌بندی موضوعی داخلی در بیشتر کتابخانه‌های مدارس به کار رفته و از طبقه‌بندی‌های پذیرفته‌شده در علم اطلاعات و دانش‌شناسی مانند رده‌بندی دهدهی دیویی کمتر استفاده شده است. **مدیر امانی و فرجامی (۱۳۷۸)** نیز روش‌های تنظیم موضوعی، نظم بر اساس قطع کتاب، الفبایی نام نویسنده یا عنوان، رده‌بندی دیویی، کنگره و یا ترکیبی از روش‌های گوناگون را در بررسی کتابخانه‌ها در این زمینه ذکر کرده‌اند که بیشترین فراوانی متعلق به روش موضوعی است. **انتظاریان و همکاران (۱۳۸۸)** در تحلیل استانداردهای کتابخانه‌های آموزشگاهی کشورهای مختلف، مواردی را در مورد رده‌بندی منابع کتابخانه‌های آموزشگاهی جمع‌بندی کردند. **شاوردی (۱۳۹۴)** نیز به لزوم تعیین کف سنی، توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، توجه به دانش به‌روز کودکان و نوجوانان و لحاظ کردن نظرات این دو قشر در طبقه‌بندی کتب پرداخته است.

در بخش دوم این پژوهش، یافته‌ها نشان داد که بیش از نیمی از کتابخانه‌های آموزشگاهی بررسی‌شده در بخش فهرست‌نویسی توصیفی، از امکان انتقال ایزو از طریق پایگاه کتابخانه ملی استفاده می‌کنند. در بخش یادداشت‌ها، بیشتر کتابداران گروه سنی متناسب با کتاب را درج می‌کنند. موضوعات در بخش فهرست‌نویسی تحلیلی، با در نظر گرفتن مواردی مانند گروه سنی، تصاویر و قالب کتاب، موضوعات فیپا و به‌ندرت کلیدواژه‌هایی از طریق تحلیل محتوای کتاب و نمایه‌سازی اختصاص داده شده‌اند. کتابداران به سایر عوامل زمینه‌ای و تأثیرگذار از جمله کارکرد و وظایف مدرسه، علائق دانش‌آموزان و ... کمتر توجه کرده‌اند. در بخش رده‌بندی، از رده‌بندی دیویی (در اشکال گسترده و مختصر) و موضوعات کلی (در دسته‌های علمی، شعر، داستان، دین و مذهب و ...) در کنار سایر علائم و روش‌ها استفاده کرده‌اند. توجه به این نکته ضروری است که در صورت استفاده از نرم‌افزار تخصصی کتابخانه، عملکرد کتابداران در بخش‌های مختلف سازماندهی به قابلیت‌های نرم‌افزار استفاده‌شده

نیز بستگی دارد و به عبارتی نرم‌افزار کتابخانه کیفیت فرایند سازماندهی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سازماندهی پژوهش آنتونی (۲۰۱۷) نیز نشان داد که به‌رغم وجود منابع کافی در کتابخانه‌های مدارس، به سازماندهی اطلاعات در این کتابخانه‌ها توجه لازم نشده و منابع انسانی، منابع و ابزارها و فناوری اطلاعات و ارتباطات به اندازه کافی برای طبقه‌بندی منابع کتابخانه مدرسه وجود ندارد. بنابراین، به توسعه طرحی برای سازماندهی و طبقه‌بندی منابع کتابخانه مدرسه نیاز است.

با تشکیل یک نظام سازماندهی یکپارچه استاندارد و کاربردی در کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی مقطع دبستان، امر ذخیره‌سازی و بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان به‌سهولت و با اثربخشی بیشتری انجام خواهد شد. در واقع، با تشکیل چنین نظامی، ضمن اینکه تعامل و ارتباط پویاتر و هدفمندتری میان کتابخانه‌های کودک و آموزشگاهی کشور برقرار خواهد شد، احیا و رونق کتابخانه‌های آموزشگاهی را در سطوح ملی نیز در پی خواهد داشت. در پایان و در راستای تحلیل وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی، انجام پژوهشی در راستای شناسایی سایر عوامل تأثیرگذار در فرایند سازماندهی اطلاعات در این کتابخانه‌ها، از جمله دیدگاه مدیران مدارس به کتابخانه و کتاب‌خوانی، میزان بودجه اختصاص داده‌شده برای کتابخانه، تعداد کاربران (دانش‌آموزان)، میزان و تنوع منابع موجود در کتابخانه‌ها، تعداد نیروی انسانی متخصص و غیرمتخصص شاغل در کتابخانه‌ها، استفاده از نرم‌افزار تخصصی کتابخانه و ... پیشنهاد می‌شود. مقایسه وضعیت سازماندهی کتابخانه‌های کودک در سطح کشور و کتابخانه‌های مقطع دبستان سایر شهرها با ویژگی‌های شناسایی شده از دیگر پیشنهادها این پژوهش برای مطالعات آتی است.

منابع

- اشرفی‌ریزی، حسن (۱۳۸۴). جایگاه کتابخانه‌های آموزشگاهی در عصر اطلاعات. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۱۶(۲)، ۵۸-۴۹.
- انتظاریان، ناهید، حسینی، وجیهه، دادخواه، نیره و رهنما، ساناز (۱۳۸۸). *تحلیل استانداردهای کتابخانه‌های آموزشگاهی کشورهای مختلف در پیوند با نظام آموزشی آنها با هدف ارائه رهنمودهایی برای تدوین استانداردهای کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران*. همایش ملی کتابخانه‌های آموزشگاهی پویاسازی نظام آموزشی و مشارکت در فرآیند یاددهی-یادگیری. مشهد: انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- بازرگان هرندی، عباس (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته*. تهران: دیدار.
- بیرانوند، علی، حاجی شمسایی، علی و مروجی، سمیرا (۱۳۹۰). بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع ابتدایی شهر شیراز و مطابقت آن با استانداردهای ایفلا. *رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۲(۳)، ۹-۲۹.
- بیگدلی، زاهد و ذوالفقاری اصل، لیلیا (۱۳۹۶). بررسی و مقایسه دیدگاه دبیران و دبیرستان‌های شهر اهواز درباره ضرورت وجود کتابخانه‌های آموزشگاهی و کتابدار متخصص. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۳(۱)، ۷۱-۸۷.
- تعاونی، شیرین (۱۳۸۴). *استانداردهای کتابخانه‌های مدارس*. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- توکلی، مریم (۱۳۸۸). *بررسی ارائه خدمات عمومی به کودکان مقطع دبستان در کتابخانه‌های آموزشگاهی شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران.
- تیلور، آرلین جی (۱۳۸۱). *سازماندهی اطلاعات*. ترجمه محمدحسین دیانی. مشهد: کتابخانه رایانه‌ای.
- جعفری باقی‌آبادی، سمیه، فرشید، راضیه و مصطفوی، اسماعیل (۱۳۹۹). الگوهای هم‌نویسندگی و روندهای موضوعی پژوهش‌های علمی ایران و جهان در حوزه سازماندهی اطلاعات و دانش (۲۰۰۱-۲۰۲۰). *فصلنامه بازیابی دانش و نظام‌های معنایی*، ۷(۲۲)، ۲۵-۵۴.
- جعفری باقی‌آبادی، سمیه و فرشید، راضیه (۱۴۰۰). *رهگیری رسالت و جایگاه کتابخانه آموزشگاهی در اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران*. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱(۲۱)، ۵۰-۱۲۷.
- جمشیدی، نظام (۱۳۸۶). *بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه و مقایسه آن با استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشگاهی به منظور ارائه راهکارهایی جهت بهینه‌سازی وضعیت آنها*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران، اهواز.
- خراسانچی، مهرناز و فاطمه هویدایی (۱۳۸۸). *فهرست‌نویسی و رده‌بندی کتاب‌های کودکان و نوجوانان: تصمیمات کمیته کتابداری کودکان و نوجوانان در ایران*. همایش ملی کتابخانه‌های آموزشگاهی پویاسازی نظام آموزشی و مشارکت در فرآیند یاددهی-یادگیری، مشهد، انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.

- دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (۱۳۸۱ - ۱۳۸۵). سرویاستار عباس حُرّی، ویراستار همکار نرگس نشاط. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (قابل دسترس در: <http://portal.nlai.ir/daka/Wiki>)
- سیامک، مرضیه (۱۳۸۹). بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های آموزشگاهی شهر زابل در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۱۳۸۸. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۳(۳)، ۱۵۹-۱۷۱.
- شاوردی، تهمنه (۱۳۹۴). ضرورت بازنگری طبقه‌بندی کتب کودکان و نوجوانان از منظر صاحب‌نظران. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۲(۳)، ۳۲-۲۴.
- ضیایی، ثریا، سلامی، مریم و متقی‌دادگر، امیر (۱۳۹۵). بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های آموزشگاهی شهر قم: مقطع متوسطه اول. *فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۲(۳)، ۱۴۱-۱۶۵.
- عباسی، مهدی، و سراج زاده، سیدحسین (۱۳۹۴). مسائل روش‌شناختی در مرور نظام‌مند همراه با ارزیابی مقالات ایرانی مبتنی بر این روش. *مطالعات اجتماعی ایران*، ۹(۳)، ۱۳۲-۱۶۰.
- عباسی هرمزی، سوسن (۱۳۸۶). *کتابخانه‌های مدارس (تاریخچه، اهداف، وظایف، خدمات، استانداردها و توصیه‌ها)*. تهران: مؤسسه نشر شهر.
- عشقی، سحر (۱۳۹۷). *مطالعه وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی کودکان و نوجوانان ایران و مقایسه با برخی کشورهای جهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- علیپور حافظی، حامد، حرّی، عباس، اسفندیاری مقدم، علیرضا و علیپور حافظی، مهدی (۱۳۹۲). تحلیل وضعیت سازماندهی منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران. *پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۲۹(۱)، ۳۵-۵۹.
- فتاحی، رحمت‌الله و طاهری، مهدی (۱۳۸۶). *فهرست‌نویسی: اصول و روش‌ها*. تهران: نشر کتابدار.
- قاسمی، مجید، نامداری، وحیده و صالحی، کیوان (۱۳۹۶). ارزیابی وضعیت کتابخانه‌های مدارس مقطع دبستان منطقه ۵ تهران و میزان مطابقت آن با استانداردهای ایفلا. *دانش‌شناسی*، ۱۰(۳۶)، ۴۹-۶۲.
- کلباسی، محمدعلی و شعبانی، احمد (۱۳۸۳). بررسی میزان پویایی کتابخانه‌های مدارس دوره راهنمایی و متوسطه اصفهان، *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۱۵(۲)، ۷۲-۸۲.
- گلچین، مرضیه (۱۳۸۲). *بررسی وضعیت مجموعه‌سازی کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان با توجه به نیازهای مطالعاتی کودکان و نوجوانان در شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران.
- لطیفی، سعید، زارعی، عاطفه و غفاری، سعید (۱۳۹۴). نقش سرعنوان‌های موضوعی فارسی در بازیابی منابع اطلاعاتی کودکان از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان همدان. *نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۴(۳)، ۸۱-۹۲.
- محمدی، فائقه (۱۳۹۷). شناسایی نیازهای کودکان و نوجوانان ایرانی جهت استفاده مطلوب آنها از کتابخانه دیجیتالی بین‌المللی کودکان و نوجوانان (ICDL). *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۹(۱)، ۱۱۹-۱۳۴.
- مدیرامانی، پروانه و فرزانه فرجامی (۱۳۷۸). بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی استان خراسان و ارائه پیشنهادهایی بر پایه استانداردهای موجود. *فصلنامه کتاب*، ۱۰(۱)، ۱۰۲-۱۱۱.
- مزینانی، علی (۱۳۸۵). *کتابخانه و کتابداری*. تهران: سمت.
- مقرونی، مرضیه، دهقان‌زاده، ارغوان و مدیر امانی، پروانه (۱۳۸۸). *کتابخانه دبستان مجتمع آموزشی المهدی: یک تجربه موفق محلی در شهر مشهد*. همایش ملی کتابخانه‌های آموزشگاهی پویاسازی نظام آموزشی و مشارکت در فرآیند یاددهی-یادگیری. مشهد، کتابخانه دبستان مجتمع آموزشی المهدی: یک تجربه موفق محلی در شهر مشهد، ۲۳۷-۲۵۲. تهران: کتابدار.
- منجمی، لیلا و نشاط، نرگس (۱۳۹۵). کتابخانه ملی کودکان و نوجوانان ایران: باید‌ها و نبایدها (مقایسه‌ای بین‌المللی). *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۷(۱)، ۱۶۳-۱۸۴.
- منصوری، علی (۱۳۸۹). نظریه معناشناختی اطلاعات. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲(۱۳)، ۱۰۱-۱۲۹.
- نشاط، نرگس و حرّی، عباس (۱۳۸۵). *کتابخانه‌های آموزشگاهی در مدرسه کتابخانه‌مدار*. تهران: شبکه کتاب، نشر چاپار.
- نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۸۹). *آئین‌نامه فهرست‌نویسی و رده‌بندی در کتابخانه‌های عمومی کشور*، قابل دسترس در: <http://wikilib.blog.ir/post/>

References

- Abbasi Hormazi, S. (2007). *School libraries (history, goals, tasks, services, standards and recommendations)*. Tehran: Shahr Publishing Institute. [In Persian].

- Abbasi, M., & Serajzade, H. (2015). Methodological issues in systematic review along with evaluation of Iranian articles based on this method. *Journal of Iranian Social Studies*, 9(3), 132-160. [In Persian].
- Alipour-Hafezi, H., Horri, A., Isfandiari Mogaddam, A., & Alipour-Hafezi, M. (2014). Status of information resource organization in Iranian digital libraries, *Iranian Journal of Information processing and Management*, 29(1): 35-59. [In Persian].
- AlQudsi-ghabra, T. M., Safar, A. H., & Qabazard, N. M. (2013). Comparison of Private and Public School Library Services in Kuwait: A Case Study. *School Libraries Worldwide*, 19(1), 45-58.
- Anthony, I. C. (2017). *Development of a Scheme for the Classification of School Library Resources in Nsukka Education Zone Enugu State* (Doctoral dissertation).
- Ashrafi Rizi, H. (2005). Status of school libraries at information age. *Librarianship and Information Organization Studies*, 16(2), 49-58. [In Persian].
- Bazargan Harandy, A. (1389). *An introduction to qualitative and mixed research methods*. Tehran: Didar Publishing. [In Persian].
- Bigdeli, Z., & Zolfaghari asl, L. (2017). An Investigation and Comparison of High-School Teachers and Students of Ahvaz Viewpoints on the Necessity of School Libraries and Librarians. *Research on Information Science & Public Libraries*, 23(1), 71-87. [In Persian].
- Biranvand, A., Haji Shamsaii, A., & Moravejy, S. (2011). Examining the condition of elementary school libraries in Shiraz city and its compliance with IFLA standards. *Quarterly Journal; of Educational Leadership & Administration*, 12(3), 9-29. [In Persian].
- Bundy, A. (2004). *Australian and New Zealand information literacy framework*. Principles, standards and practice, 2.
- Cabonero, D. A., & Dolendo, R. B. (2013). Cataloging and classification skills of library and information science practitioners in their workplaces: A case analysis. *Library Philosophy and Practice*, 1.
- Chan, L. M., & Salaba, A. (2015). *Cataloging and classification: an introduction*. Rowman & Littlefield.
- Domínguez, N., García, I., Martínó, J., & Méndez, A. (2016). The school librarian as motivational agent and strategist for reading appreciation. *Journal of Librarianship and Information Science*, 48(3), 236-246.
- Encyclopedia of Librarianship and Information* (1381-1385). Chief editor Abbas Hori, associate editor Narges Neshat. Tehran: National Library of the Islamic Republic of Iran. <http://portal.nlai.ir/daka/Wiki>.
- Entezarian, N., Hosseini, V., Dadkhah, N., & Rahnama, S. (2008). *Analyzing the standards of school libraries of different countries in connection with their educational system with the aim of providing guidelines for developing the standards of school libraries in Iran*. the national conference of school libraries, dynamizing the educational system and participating in the teaching-learning process. Mashhad: Library and Information Association, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian].
- Eshghi, S. (2017). *Studying the state of organization of information resources of children and adolescents in Iran and comparing it with some countries in the world*. Master's thesis, Shahid Beheshti University, Faculty of Psychology and Educational Sciences. [In Persian].
- Fatahi, R., & Taheri, M. (2006). *Cataloging: principles and methods*. Tehran: Ketabdar Publishing. [In Persian].
- Ghasemi, M., Namdari, V., & Salehi, K. (2016). Evaluation of the state of elementary school libraries in District 5 of Tehran and its compliance with IFLA standards. *Epistemology*, 10(36), 49-62. [In Persian].
- Golchin, M. (2003). *Investigating the collection status of children's and teenagers' libraries according to the study needs of children and teenagers in Tehran*. Master's thesis, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran. [In Persian].
- IFLA (2015). *IFLA School Library Guidelines*. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/58>
- Isebe, M. (2015). Effective selection and organization of information resources in school library. *International Journal of Library and Information Science Studies*. 1(1), 27-33.
- Institution of public libraries of the country (2009). The regulation of cataloging and classification in public libraries of the country. <http://wikilib.blog.ir/post/>
- Izuchukwu, A. C., & Furfuri, I. M. (2021). Organization of school library resources using in-house classification scheme in Nsukka Education Zone, Enugu State, Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 1-22.
- Jafari, S., Farshid, R., & Mostafavi, E. (2020). Co-authoring Patterns and Subject Trends in Iranian and World Scientific Research in the Field of Information and Knowledge Organization (2001-2020). *Knowledge Retrieval and Semantic Systems*, 7(22), 25-54. doi: 10.22054/jks.2020.50690.1299. [In Persian].
- Jamshidi, N. (2007). *Examining the condition of secondary school libraries in Kermanshah province and comparing it with IFLA standards for school libraries in order to provide solutions to optimize their condition*. Master's thesis, Shahid Chamran University, Ahvaz. [In Persian].
- Kalbassi, M., & Shabani, A. (2004). A survey on the amount of dynamism of the libraries of the guidance and secondary level schools of Isfahan. *Librarianship and Information Organization Studies*, 15(2), 72-82.
- Kelsey, M. (2014). *Cataloging for school librarians*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Khorasanchi, M., & Hovidai, M. (2008). *Cataloging and classification of books for children and adolescents: decisions of the library committee for children and adolescents in Iran*. National conference of educational libraries, dynamism of the educational system and participation in the teaching-learning process, Mashhad, Library and Information Association, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]
- Kitchenham, B., & Charters, S. (2007). *Guidelines for performing systematic literature reviews in software engineering*. Technical Report EBSE-2007-01, School of Computer Science and Mathematics, Keele University.

- Kleijnen, E., Huysmans, F., Ligtoet, R., & Elbers, E. (2017). Effect of a school library on the reading attitude and reading behaviour in non-western migrant students. *Journal of Librarianship and Information Science*, 49(3), 269-286.
- Casey, M. A. (2009). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Sage publications.
- Krueger, R.A. (2002). Designing and conducting focus group interviews. <http://www.eiu.edu/Bihec/Krueger-FocusGroupInterviews.pdf>.
- Latifi, S., Zarei, A., & Ghaffari, S. (2015). Studying the role of Persian Subject Headings in retrieving the children information resources from the Perspective of Librarians of Hamadan Province public libraries. *Journal of Information Systems and Services*, 4(4), 81-92. [In Persian]
- Lo, P., Allard, B., Ho, K. K., Chen, J. C. C., Okada, D., Stark, A., & Lai, C. C. (2019). Librarians' perceptions of educational values of comic books: A comparative study between Hong Kong, Taiwan, Japan, Australia and New Zealand. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(4), 1103-1119.
- Mansori, A. (2010). Semantic theory of information. *Library and Information Sciences*, 13(3), 101-129. [In Persian]
- Maghrouni, M., Dehghanzadeh, A., & Modir Amani, P. (2008). *Al-Mahdi Educational Complex Elementary Library: a successful local experience in Mashhad*. National conference of school libraries, dynamization of the educational system and participation in the teaching-learning process. Mashhad, Al-Mahdi Educational Complex Elementary Library: A successful local experience in Mashhad, 237-252. Tehran: Ketabdar. [In Persian]
- Mazinani, A. (2015). *Library and librarianship*. Tehran: Samt. Publishing. [In Persian]
- Modir Amani, P., & Farjami, F. (1999). Investigating the Situation of School Libraries of Khorasan Province and Providing Some Recommendations based on the Available Standards. *Librarianship and Information Organization Studies*, 10(1), 102-111. [In Persian]
- Mohammadi, F. (2018). Identifying the Iranian Children and Young Adults' Needs for Suitable Use of International Children Digital Library (ICDL). *Librarianship and Information Organization Studies*, 29(1), 119-134. [In Persian]
- Moher, D., Liberati, A., & Tetzlaff, J. (2009). Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: The PRISMA Statement. *PLoS Medicine*, 6(7), 1-25. doi:10.1371/journal.pmed.1000097
- Mokhrouni, M., Dehghanzadeh, A., & Modir Amani, P. (2008). *National conference of school libraries, dynamization of the educational system and participation in the teaching-learning process*. Mashhad, Al-Mahdi Educational Complex Elementary Library: A successful local experience in Mashhad, 252-237. Tehran: Librarian. [In Persian]
- Morris, R. J., & Cahill, M. (2017). A Study of How We Study: Methodologies of School Library Research 2007 through July 2015. *School Library Research*, 20.
- Neshat, N., & Hori, A. (2006). *School libraries in a library-oriented school*. Tehran: Book Network, Chapar Publishing. [In Persian]
- Neshat, N., & Monajjemi, L. (2016). Iranian Children National Library: Dos and Don'ts (An International Comparison). *Librarianship and Information Organization Studies*, 27(1), 163-184. [In Persian]
- Paton-Ash, M., & Wilmot, D. (2015). Issues and challenges facing school libraries in selected primary schools in Gauteng Province, South Africa. *South African Journal of Education*, 35(1), 1-10.
- Ryan, S. (2018). School libraries in Australia: Reflections on ALIA's role over the past 50 years. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 67(2), 155-163.
- School Library Association (SLA). <http://www.sla.org.uk> (Accessed on March 19 2022).
- Seefeldt, J., & Syré, L. (2017). German School Libraries – Requirement and Reality. *School Libraries Worldwide*, 23, 46-51
- Shaverdi, T. (2015). Surveying the Experts View on the Necessity of Revision in Rating of Children and Adolescents's Books. *Human information interaction*, 2(3), 24-32. [In Persian]
- Siamak, M. (2010). Examining the current situation of school libraries in Zabul city in the academic year 2017-2018. *Library and Information Sciences*, 13(3), 159-177. [In Persian]
- Stewart, D. W., Shamdasani, P. N., & Rook, D. W. (1990). *Focus Groups: Theory and Practice* Sage. *Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.*
- Tam, A., Choi, S., Tkalcevic, A., Dukic, Z., & Zheng, J. X. (2017). School Librarians in Action: A Comparative Study of School Library Programs in Croatia and Hong Kong. *IASL Annual Conference Proceedings*.
- Tavakoli, M. (2009). *Studying the provision of public services to primary school children in school libraries in Tehran*. Master's thesis, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran. [In Persian]
- Tavoni, SH. (2005). *The standards of school libraries*. Tehran: Organization of Documents and National Library of the Islamic Republic of Iran.
- Taylor, A. G. (2002). *The organization of information*. Translate by Mohammad Hossein Dayani. Mashhad: Computer Library.
- Terra, A. L., Agustín Lacruz, M. C., & Fujita, M. (2016). *School libraries and indexing policies in Brazil and Portugal* (No. ART-2016-95700).
- Ziaei, S., Salami, M., & motaghy dadgar, A. (2016). Status of school libraries in Qom. *Sciences and Techniques of Information Management*, 2(3), 141-165. doi: 10.22091/stim.2016.770.